

Hak-al

1975 - 2025
NVWC 50 JAAR

-
- A close-up photograph of a butterfly, likely a Common Blue (Glaucopsyche alexandria), perched on a yellow flower. The butterfly's wings are brown with a pattern of orange spots and black eyespots. Its body is blue and fuzzy. The background is a soft, out-of-focus green.
- ***Jaarverslagen 2024***
 - Birdweather PUC, ***krenten in de pap***
 - Nieuwe rubriek: ***Vogels in de buurt***

Het Oortdeel

Louis van Oort
Lvanoort@planet.nl

Coverfoto Icarusblauwtje op boerenwormkruid in Lanxmeer © Kars Veling

Doktersvoorschrift

Het zijn zware tijden voor mensen die een beetje sociaal gevoel, empathie, gezond verstand en een hekel aan onrecht hebben. De complete wereldorde wordt voor onze ogen afgebroken en je moet nog maar afwachten of en hoe die weer wordt opgebouwd. In eigen land zijn we overgeleverd aan een bestuursbende die zichzelf en daarmee het hele land verlamt door een hemelgerende mix van rancune, plat egoïsme en winstbejag, onredelijke angst en – ik kan niet anders zeggen – pure domheid. Je moet onderhand eerst een buisje Prozac achterover slaan om de eerste vijf pagina's van je dagblad te kunnen lezen zonder daarna in foetushouding onder de tafel te gaan liggen janken.

Hoe kan een zinnig mens zich een beetje staande houding onder die permanente schaduw van Mordor-wolken? Je kunt natuurlijk een hardcore nieuws-mijder worden. Gooi alle nieuwsapps van je telefoon maar vooral alle social media. Die zijn immers de baarljke duivel voor de maatschappij gebleken, nadat ze aanvankelijk zo sociaal en gezellig leken te zijn. Ga gewoon lekker struisvogelen en wentel je in zalige onwetendheid. Zoiets kan echt enorm verkwikkend werken voor mensen die aanleg hebben voor somberte.

Dit is een negatieve methode om de ellende in de wereld het hoofd te bieden. Je kunt het ook anders, positiever, aanpakken, en wel als volgt: <Zalvendestemmodus aan> Leef wel en doe goed. Wees vriendelijk voor je medemens, voor de natuur, voor de aarde. Laat dit menselijke wapen de harde randen van de realiteit verzachten. </Zalvendestemmodus uit> Goed, ik zou dit in een gesprek wat anders verwoord hebben, maar dit is wel een van de weinige dingen die een zinnig mens nu kan doen. Maar veruit de beste methode is natuurlijk op zoek te gaan naar dingen die je leuk, lief of bijzonder vindt. Omdat dat serieus een geweldig antigif is tegen de blaartrekkende napalmregen van het weerzinwekkende wereldnieuws. En wat is nu leuker, liever of bij-

zonderder dan de natuur? Ja, je eigen kind als baby, of sommige übercute momenten van een pup of kitten. Maar kijk en luister eens naar een groep kraanvogels die plotseling over je huis vliegen. Of dat steenuiltje dat lekker tegen de stam van een knotwilg zit te zonnen. Die onverwachte ontmoeting met een bever of een ijsvogel. Je hart maakt niet één maar drie sprongetjes. Het nieuws-chagrijn waarmee je rondzeulde, verdwijnt als een gletsjer uit een Alpendal (ok, verkeerde metafoor, maar je snapt wat ik bedoel).

Ook een geweldig antidepressivum is Beleef de Lente, het bekende vogelwebcamproject van Vogelbescherming Nederland dat sinds 2 maart weer 24/7 beelden biedt van vogels in en om hun nesten. Ook na 18 jaar is dit nog steeds een ongekend populair fenomeen, met 1,5 miljoen unieke bezoekers. Logisch ook, want waar kan je je nou vanuit je luie stoel, bed of voor mijn part de trein vergapen aan wegwaggelende kievitkuikens, blazende kerkuilen of belachelijk grote zeearenden op dito nest? Beleef de Lente biedt echt troost. Dat werd wel bewezen in de coronajaren '20 en '21, toen lockdowns mensen aan huis gekluisterd hielden en ze op deze manier toch nog iets van natuurbeleving hadden. De bezoercijfers schoten dan ook richting de 2 miljoen.

We mogen nu weliswaar weer gaan en staan waar we willen, maar we hebben nog steeds troost nodig. Misschien wel meer dan ooit! Dus ga naar buiten, ga op zoek naar die eerste otter voor het werkgebied, maak een foto van slapende slobkousbijen in een bloem of geniet van de terugkerende gierzwaluwen. Of gooi, als je niet naar buiten kunt of wilt, de computer aan en zet Beleef de Lente op. Eén blik op een kolossale zeearendmoeder die met haar immense snavel heel teder stukjes vlees aan haar piepkleine jongen voert en je kunt de krant weer lezen zonder in snikken uit te barsten.

Natuur zou niet misstaan als doktersvoorschrift in donkere tijden.

Man en vrouw zeearend op hun nest in de Alde Feanen, Friesland - © Beleef de Lente, Vogelbescherming Nederland

In dit nummer

- 2 Het Oordeel – *Doktersvoorschrift*
- 4 Van het bestuur – *Jubileum*
- 5 Kuifduikers Redichemse Waard
- 6 Waar komt die naam vandaan? – *Brilduiker*
- 8 Aha op die manier! – *Louis van Oort*
- 9 Birdweather - PUC – *'krenten in de pap'*
- 12 De Vaas 3 – *Appel en gewone vogelkers*
- 14 Dwerggans *GKBJ*
- 16 Daarom Dierenambulance
- 18 Ik teken ervoor! – *Landschappen langs de Lek*
- 20 Zijne Majesteit zeearend
- 21 Vogels in de buurt – *februari*

- 22 **Jaarverslagen 2023**
- 22 Vogelwerkgroep
- 29 Insectenwerkgroep
- 32 Nestkastwerkgroep
- 34 Zoogdierenwerkgroep
- 36 Plantenwerkgroep
- 38 Knotwerkgroep
- 39 Colofon, info en adressen
- 40 Bloeiende appel
- Deadline Hak-al 02-2025: 26 mei

www.nvwc.nl

Van het bestuur

bestuur@nvwc.nl

door Kars Veling

Dijk Beusichemse waard © Kars Veling

Het jubileumjaar is van start gegaan. We vieren ons vijftigjarig bestaan nog het hele jaar. Een van de hoogtepunten zal de biodiversiteitsdag zijn. Op 25 mei is er op Werk aan het Spool een hele dag kunst en natuur. Samen met LekArt en Rivier Actief gaan we zoveel mogelijk mensen laten zien hoeveel mooie natuur we hier in onze omgeving hebben.

De werkgroepen van de NVWC gaan met groepen belangstellenden op pad en gaan op zoek naar planten, vogels, vlinders en allerlei andere natuur. Ook met de jeugd zijn er allerlei activiteiten en we gaan genieten van het landschap. Ook gaan we, samen met de bezoekers, kijken hoe het is gesteld met de BasisKwaliteit van de Natuur (BKN) rond Culemborg. Komen de vogels, vlinders en planten die thuishoren in onze omgeving er wel allemaal voor? En zo niet, wat kunnen we doen om onze omgeving weer zo te maken dat de algemene soorten algemeen kunnen blijven of weer worden?

Door samen te werken met LekArt zullen we ook mensen bereiken die minder met natuur hebben, maar er ongetwijfeld ook van kunnen genieten. Dat is een belangrijke doelstelling van de NVWC. Door mensen enthousiast te maken voor de natuur krijgen we meer draagvlak voor maatregelen die de biodiversiteit versterken. Door

een grote achterban te hebben kunnen we ook nog effectiever bij de gemeente en beherende organisaties pleiten voor natuurvriendelijk beheer.

Daarom gaan we ook dit jubileumjaar de wijken in. Met de prachtige bakfiets, die door de klusgroep helemaal is verbouwd, gaan we naar de mensen toe met een natuurvraagbaak, een biodiversiteitspakket en een grabbelton. We laten ze kennismaken met de NVWC en onze doelstellingen. En we hopen dat nog veel meer Culembergers ons gaan steunen, bijvoorbeeld door lid te worden. Doel is om in dit jubileumjaar in ieder geval vijfhonderd leden te halen. Dat kan zeker als jullie ook allemaal je best doen en de NVWC promoten bij je burens, kennissen en wie je maar tegenkomt.

Er is bij de Hak-al een jubileumposter verspreid en het zou fijn zijn als die overal duidelijk zichtbaar wordt opgehangen. 🐦

Kuifduikers

op de plas Redichemse Waard

door Arjan Brenkman, fotografie Paul van Veen

Op 21 december van het afgelopen jaar gingen mijn vrouw en ik met onze hond wandelen langs de plas Redichemse Waard (de Afgraving).

Deze plas heeft in het verleden zeldzame vogelsoorten getrokken die typisch zijn voor de kust en open water, zoals de grote zee-eend, de roodkeelduiker en de roodhalsfuut. Door de toegenomen recreatie in de afgelopen jaren en de mildere winters is het er echter meestal rustig geworden wat betreft dergelijke soorten.

Het was een grauwe, bewolkte dag, maar voor het eerst dit winterseizoen voelde het echt koud aan. Ik stelde daarom voor om nog iets verder door te lopen, voorbij het strandje aan de plas. Ander weer betekent immers vaak dat vogels in beweging komen.

Vrijwel meteen viel mijn oog op twee zwart-wit ogende fuutjes. Ze

waren kleiner dan de talrijke futen, maar groter dan de aanwezige dodaars. Ze zwommen op een zekere afstand, en helaas had ik mijn kijker in de auto laten liggen. De eerste foto's die ik met mijn telefoon maakte, toonden iets lichter aan de basis van de snavel, dus ik meldde de waarneming als roodhalsfuten, een lokale zeldzaamheid. Gelukkig reageerden enkele vogelaars snel en sprongen op de fiets. Toen het weer wat opklaarde, kwamen de eerste foto's binnen: het bleken twee kuifduikers te zijn, voor mij een nieuwe soort in het NVWC-werkgebied.

Kuifduikers broeden onder meer in Schotland en Scandinavië en overwinteren in kleine aantallen langs de Nederlandse kust en het Markermeer. In onze regio zijn ze extreem zeldzaam, met slechts twee waarnemingen in 1979, één in 1982, en elk één in 2000 en 2009. Sinds begin jaren '80 waren dit de eerste vogels die door meerdere vogelaars konden worden bewonderd. Helaas waren ze de volgende dag alweer verdwenen. 🐦

De brilduiker

door Ellen Geleedst, fotografie Paul van Veen

Mijn allereerste brilduiker staat me nog glashelder voor de geest. Het was in de zomer van 1996, tijdens een maar gedeeltelijk geslaagde vakantie in Zweden. Gedeeltelijk geslaagd, omdat de natuur prachtig was, wij nog jong en energiek waren en Zweden een heel aantrekkelijk vakantie-land is met zijn uitgestrekte natuur.

Maar al dat fraais werd grondig bedorven door de constante aanwezigheid van hele legioenen insecten. Muggen in alle soorten en maten, maar ook dazen en andere echt gemene stekers. Alleen aan zee viel het wel mee. Maar verder werd ons geen moment rust gegund en dat is toch een belangrijk aspect van vakantie, zou ik zeggen.

Na een paar weken op Öland (een eiland aan de zuidoostkant van Zweden, verbleven we nog een paar dagen in het binnenland, in de omgeving van Växjö. Net buiten onze zeer uitgestrekte camping was een piepklein meertje en daar zat hij: de brilduiker.

Prachtige eend

In mijn beleving was het meertje pal naast de toegangsweg naar de camping misschien tien bij tien meter groot (of klein, eigenlijk). Maar omdat we het hebben over bijna negenentwintig jaar geleden, vroeg ik Paul in zijn herinnering te graven. "Hoe groot was dat meertje met die brilduiker volgens jou?" Hij antwoordde: "Nou, misschien tien bij tien." Enfin, daar hadden we dus eenzelfde beeld bij. En in zo'n klein plasje zwom een mannetje brilduiker. Ik had er nog nooit eentje gezien en nu kon ik hem gelijk geweldig goed bekijken!

Grappig trouwens dat je na zoveel jaar sommige details nog zo goed weet en andere niet. Paul en ik konden allebei niet bedenken of er in dat plasje alleen een mannetje zwom, of dat het om een paartje ging. Alleen het mannetje was ons bijgebleven!

De grote donkergroene kop doet het beestje forser lijken dan hij is. Met zijn 40-48cm is hij even groot als een kuifeend. Ter vergelijking: de wilde eend is 50-60 cm. Naast die grote donkere kop is de rest van het lijf juist fijntjes zwartwit getekend. Maar het meest opvallend is wel de witte vlek, aan weerskanten van de snavel. Alsof de eend een ouderwets knijpbrilletje opheeft. Het kan dan ook niet anders, dan dat daar de naam 'brilduiker' vandaan komt.

In het Engels (en Frans) geeft de naam nog een ander opvallend kenmerk weer: 'Goldeneye' (of 'Garot à loeil d'or') verwijst naar het opvallende goudgele oog van de eend.

Wintergast

Het fijne van deze eend is, dat hij niet alleen te zien is in het buitenland. In de winter is de kans dat je een brilduiker tegenkomt in ons land ook groot, mits je het water opzoekt. De grootste aantallen overwinteraars zitten op de grootste watervlakten; bijvoorbeeld het IJsselmeer en de Randmeren. Maar ook in ons werkgebied maak je er zeker kans op, op de Lek en de Afgraving.

Een ander fijn aspect is, dat hij goed herkenbaar is voor iedereen. Zeker het mannetje is gewoon onmiskenbaar en dat is ook wel eens

fijn. Zelfs het vrouwtje heeft zo'n gouden oog en ook een 'brilvlekje', zij het iets subtieler. Van november tot maart kun iedereen ze dus tegenkomen én herkennen.

Broedvogel

Broeden doen ze maar heel soms in ons land en voor zover we weten niet in ons werkgebied. Daarvoor moet je wat noordelijker en veel noordelijker in Europa zijn. Dat is trouwens wel jammer, want er is nog iets erg vermakelijks aan deze eend. Hij broedt niet, zoals veel andere eenden, in de rietkraag of andere vegetatie langs het water. Nee, de brilduiker zoekt het iets hogerop. Hij broedt namelijk in holtes van bomen, bijvoorbeeld in oude nesten van de zwarte specht. Daar zit je hoog en droog en natuurlijk stukken veiliger dan op de grond. Er is alleen één nadeel: als de jongen uitkomen, kunnen ze nog niet vliegen. En toch is dan die holte hoog in een boom opeens niet meer zo'n fijne stek. Maar ongeveer een dag nadat het jonge volkje is uitgekomen, springen ze uit het nest om de wereld te gaan verkennen. Je zou denken dat ze dan de een na de ander een doodsmak maken, maar dat valt erg mee. De pluizige kuikens zijn nog zo licht, dat ze gewoon zonder problemen op de grond stuiten en verder wandelen. Op YouTube staan aandoenlijke en hilarische filmpjes van stuitende brilduikerkuikens. Een aanrader!

Rinkeleend

De wetenschappelijke naam van de brilduiker is trouwens '*Bucephala clangula*'. Dat wil zoveel zeggen als 'klingelende vogel met koeienkop'. Nou, die koeienkop, die past wel bij mijn omschrijving van zijn fors ogende kop. Maar dat 'klingelen' was voor mij beslist ook een nieuw fenomeen. En het komt in veel streeknamen ook terug. In het Fries heet hij namelijk 'Rinkelein'. Ook kwam ik de namen 'Scheleend', 'belduiker', 'rinkeler' en het Duitse 'Schellente' tegen. Die verwijzen allemaal naar een rinkelend geluid. Hoe zit dat nu precies?

Er wordt gezegd, dat de eend bij het vliegen met zijn vleugels een fluitend en klingelend geluid maakt. In Duitsland vergelijken ze het met de fluit van een stoomlocomotief. Dat lijkt me erg leuk om eens te horen. Dus dat is voor mij in ieder geval een goede reden om in de komende weken op zoek te gaan naar een vliegende brilduiker. Misschien wordt dat specifieke geluid als hij vliegt dan net zo in mijn geheugen gegrift als die eerste waarneming van de brilduiker. Dat tussen november en maart je plezier in de natuur niet wordt beïnvloed door hordes insecten, lijkt me een hele fijne bijkomstigheid!

Aha, op die manier!

Het verhaal achter de foto

door *Louis van Oort*

Een bijdrage leveren aan een fotorubriek ligt voor mij niet erg voor de hand. Ik ben namelijk bepaald geen fotograaf. Als ik de natuur inga, is dat meestal om vogels te zoeken en andere leuke dieren of planten. Daar gaat dan echt al mijn aandacht naar uit.

Als je serieus werk wilt maken van goede natuurfoto's gaat dat bij mij ten koste van het vinden van interessante soorten. Je kunt dat er niet even bij doen, vind ik. Bovendien is het een retedure liefhebberij, als je tenminste een beetje fatsoenlijke lens wilt hebben, en moet je er ook aardig wat tijd in steken om goede foto's te leren maken. Nog een struikelblok: naast je verrekijker en telescoop komt er dan nóg weer meer zoi bij die je moet meeslepen. Kortom, ik heb lang geleden de keuze gemaakt om niet vol voor natuurfotografie te gaan.

Neemt niet weg dat ik tegenwoordig vaak een heel aardig toestel bij me heb dat nogal compact is en vooral dankzij zoom objecten flink dichterbij haalt. Dus geen gesleep met een kanon van een lens. Het is ook grotendeels bedoeld voor het geval er ineens – ik noem maar wat – een groene bijeneter opduikt in de Regulieren en ik daar toch wel heel graag een bewijsplaatje van wil maken, zodat niet iedereen en z'n moeder mij een 'stringer' gaat noemen.

Maar hiermee is nog niet verklaard waarom ik in deze fotorubriek verzeild ben geraakt. In 'Aha, op die manier' worden immers toch vooral mooie natuurfoto's van NVWC-leden besproken. Maak ik terwijl ik er verder weinig moeite in steek dan tóch ook mooie foto's? Nou, heel misschien zo af en toe. En dan bedoel ik zeker niet mooi in technische zin, want over het algemeen staat mijn op dat moment

beschikbare toestel op standje automatisch.

Nee, als het lukt een mooie foto te produceren, ligt dat toch meestal aan de omstandigheden en het landschap waarin ik me bevind. En vooruit, soms ook wel een beetje aan de compositie (schouderklopje voor mezelf). Toen ik in oktober op de Shetlands was, hoefde ik op bepaalde plekken bijvoorbeeld niet veel meer te doen dan mijn smartphone een kwartslag draaien, recht houden en afdrucken. De resultaten waren dan heel vaak indrukwekkend, puur omdat het landschap voor mijn neus zo indrukwekkend was. Daar kwam weinig vakmanschap bij kijken.

De week nadat ik terug was in onze vertrouwd saaie Betuwe deed zich een moment voor waarop ik ook hier een mooie foto kon maken (althans, door aardig wat mensen werd 'ie als mooi bestempeld). En hierbij kwam toch iets van eigen initiatief kijken. Het gebeurde toen ik rond zonsondergang een fietsrondje vanuit mijn woonplaats Geldermalsen door de velden bij Buren en Erichem deed. De zon was al onder en het licht dat resteerde had een wonderlijke kleur; een schitterende mengeling van blauw, geel en oranje. Toen ik vanuit het gehucht Tweesluizen de Erichemsewal opdraaide, zag ik dat bijzondere licht door de lange rij ondenkbaar ijle populieren (ok, het waren essen) wegdoven en weerkaatsen in het licht van de naastgelegen sloot. De Erichemsewal maakte daar een lange flauwe bocht naar rechts en dat leverde een zeer fraai ruimtelijk effect op. Dit alles schreeuwde erom om vastgelegd te worden, en dat heb ik ook gedaan. Gewoon met mijn Samsung Galaxy A32. Ik ben er zelfs nog een stukje voor teruggerezen om de kromming van de bomenrij mooi in het kader te krijgen. Op die manier dus...

Toch wel leuk dat fotograferen. Misschien maar eens meer werk van maken. 🐦

Onze Birdweather PUC in zijn 'behuizing', een gemodificeerd insectenhotel. © Loes Plaisier

PUC levert BIG Vogel-DATA én 'krenten in de pap'

Tekst en foto's Jouke Altenburg en Loes Plaisier

In Hak-al 2024/2 werd een palet aan nieuwe digitale ontwikkelingen beschreven, die het (leren) vogelen kunnen verrijken. Buiten beschouwing bleef de Birdweather PUC: een kleine geluidsrecorder die continu vogelgeluiden registreert en met kunstmatige intelligentie (AI) ook determineert. Sinds 11 oktober 2024 hangt er een PUC aan ons huis. Wij raadplegen onze PUC dagelijks meerdere malen. In deze bijdrage beschrijven we onze eerste ervaringen en resultaten.

De PUC is ontwikkeld in samenwerking met de Amerikaanse 'vogel' universiteit Cornell. Het weerbestendige, ca. 8 cm grote apparaatje registreert niet alleen vogelgeluiden, maar ook lichtsterkte, luchtdruk, geluidsniveau en luchtkwaliteit. Een PUC is continu in bedrijf. Wanneer het apparaatje een vogelgeluid detecteert, wordt een fragment van 3, 6 of 9 seconden opgenomen (duur zelf in te instellen). Die geluidsfragmentjes worden naar de Cornell-server gestuurd en gedetermineerd met AI (Birdnet). Je kunt de determinaties bijna real time zien op de bijbehorende app, die je op je telefoon of tablet installeert. Met die app kun je ook de instellingen van je PUC aanpassen.

Vast én mobiel inzetbaar

Je kunt een PUC op een vaste locatie gebruiken. Maar je kunt een PUC ook meenemen op een wandeling of in een onderzoeksgebied plaatsen om een 'lastige soort' als bijvoorbeeld patrijs te inventariseren. Voor mobiel gebruik moet je de PUC van batterijen of een powerbank voorzien. Bij 'op pad'-gebruik registreert de PUC naast vogelgeluiden ook de bewegingssnelheid/route en slaat alle gegevens intern op. Heeft de PUC weer contact met internet (via

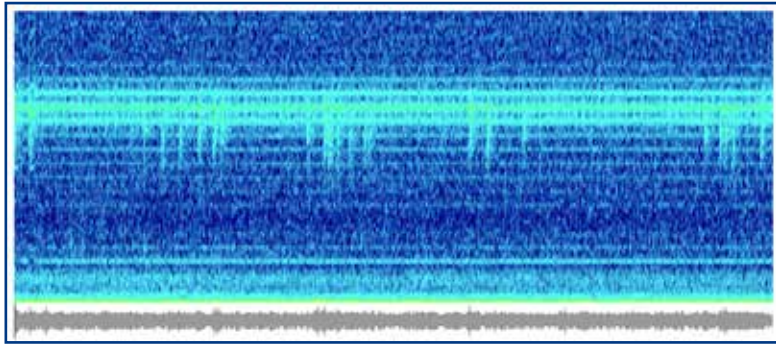
wifi of hotspot), dan worden de data verzonden en wordt je app bijgewerkt.

Plaatsing en ingebruikname

We hebben de PUC aan de noordgevel van ons huis gehangen, in de windschaduw van de overwegend zuidwestenwind. Zo hebben we ook geen last van het verkeersgeruis van de A2. Met oostenwind hebben we wat last van de spoorbrug. Dat betreft een veel kleiner aantal dagen per jaar en de geluidsverstoring door treinen is niet-continu. Hoewel een PUC weerbestendig is uitgevoerd, hebben we die van ons uit voorzorg onder het afdakje van een voormalig insectenhotel gemonteerd. Een op de achterwand geschroefd statiefplaatje zorgt voor een robuuste bevestiging van de meegeleverde houder. Twee elastiekjes vormen een extra valbeveiliging. Het weerbestendige USB-C-kabeltje (apart kopen) loopt via het zolderraam naar een 5V-adaptor in een stopcontact binnenshuis. In onze situatie was een wifi-versterkertje nodig voor een goede connectie met ons netwerk. De installatie van een PUC is eenvoudig. Wel hadden wij na een internetstoring wat moeite om de PUC weer in bedrijf te krijgen. De helpdesk reageerde snel en adequaat.

Hoe werkt vogeldeterminatie met AI?

Elk vogelroepje kan worden weergegeven als een geluidspatroon ofwel sonogram (zie figuur 1). In de database van Birdnet staan de geluidspatronen van vele duizenden vogelsoorten. Het systeem vergelijkt elk aangeleverd geluidsfragment daarmee. De software houdt verder rekening met de waarnemingskans. Het systeem kent elke soort een 'probability' toe, die over het jaar varieert. Zo is een boerenzwaluw in december in Nederland buitengewoon onwaarschijnlijk; in juni daarentegen hoogstwaarschijnlijk.

Figuur 1: Een sonogram is de grafische weergave over de tijd (x-as) van de hoogte (y-as) van een geluid. De verticale strepen in dit sonogram zijn van een 'tikkende' roodborst. De horizontale banden worden veroorzaakt door achtergrondruis en bijgeluiden. De grijze horizontale balk geeft de geluidsstrekte weer.

Hoe goed determineert een PUC?

Vaak in onze tuin voorkomende vogelsoorten zoals koolmees, pimpelmees, merel, vink, ekster en Turkse tortel werden prima herkend. Ook waterhoen, wilde eend en groene specht, die doorgaans van grotere afstand roepen, werden foutloos gedetermineerd. Onjuist gedetermineerde soorten waren onder meer glanskop (koolmees met een 'pietsjie' roep); raaf (van veraf blaffende hond); kleine bonte specht (zachtjes kekkerende zwarte kraai); kraanvogel (waterhoen op afstand); trekroep van roerdomp (meestal een eenmalig roepende grauwe gans, maar soms juist).

De onjuiste determinaties werden (mede) veroorzaakt door een te grote afstand en/of slechte weersomstandigheden (regen en wind) en/of omgevingsgeluiden (een passerende auto of het geklater van de naburige vijver). Die variabelen zijn van invloed op de geluidssignaal-/ruis-verhouding. Daar ontkom je niet aan. Wat ons inziens, wel te verbeteren valt, zijn de instellingen voor de kans op voorkomen (probability). We moesten deze instelling terugzetten naar 1% om de roepen van bosuil en steenuil zichtbaar te krijgen. Zo zeldzaam zijn die uilensoorten hier niet. Neveneffect van de 1% probability-instelling was dat het aantal structureel verkeerd gedetermineerde soorten werd vergroot met onder meer kuifmees (soort van naaldbossen) en grijze gors (soort uit de bergen van Zuid-Europa). Handmatige validatie van de gegevens blijft dus nodig.

Kortom: een PUC heeft misschien op dit moment nog het niveau van een matige tot redelijke vogelaar, maar wel eentje met potentie. De 24/7 inzet maakt veel goed. En de software wordt regelmatig geüpdatet.

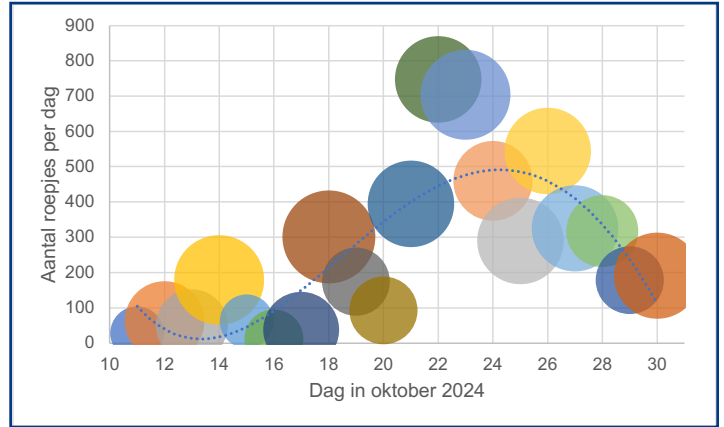
BIG DATA-Top 10

Een PUC verzamelt enorme hoeveelheden gegevens. Van 11 oktober 2024 t/m 21 januari 2025 werden van onze TOP-10 soorten in totaal zo'n 115.000 roepjes vastgelegd, variërend van ruim 6.000 (pimpelmees) tot 27.000 (wilde eend/soepeend). Dat laatste is niet zo vreemd, wanneer je achterbuurman een eendenvijver heeft.

Tabel 1: TOP-10 meest geregistreeerde soorten

1	wilde eend/soepeend
2	grauwe gans
3	waterhoen
4	ekster
5	meerkoet
6	roodborst
7	kauw
8	koolmees
9	merel
10	pimpelmees

Wilde eend/ soepeend was met ruim 27.000 roepjes tussen 11 oktober 2024 en 21 januari 2025 de meest geregistreeerde soort. Culemborg, 31-1-2010.

Figuur 2: De grafiek geeft voor de periode 11 t/m 31 oktober 2024 per dag (24 uur) het aantal geregistreeerde roepjes van de roodborst aan de Merelweg weer. De grootte van de 'bollen' is de relatieve maat voor het aantal uren op een dag dat de Birdweather PUC een roepende roodborst heeft vastgelegd (kleinste bol = 5 uur; grootste bol = 15 uur). De blauwe stippellijn geeft de optimale relatie tussen de dagen en het aantal roepjes weer.

'Krent' (1): onverwachte soorten

Maar het is niet alleen massa wat de klok slaat. Zo werden we verrast door ruim 70 registraties van de grote gele kwikstaart (GGK). We zien deze fraaie soort in het najaar en de winter af toe wel eens in onze woonwijk. Maar dat de GGK een vaste wintergast in onze buurt was, dat hadden we niet verwacht. Datzelfde gold voor de tijftjaf, waarvan vrijwel dagelijks roepjes werden vastgelegd. We horen deze soort in de wintermaanden zelden of nooit tijdens een wandelingetje. Echte buitenkansjes waren de 625 (!) roepjes van een bladkoning (13 t/m 15 oktober), evenals een éénmalig tswiepende houtsnip en een luid kekkerende slechtvalk.

'Krent' (2): aankomst roodborsten ontrafeld

Nederlandse roodborsten zijn standvogels. De lokale roodborsten worden elk najaar 'aangevuld' met kompanen uit noordelijker streken. En die aankomst blijkt je met een PUC dus mooi te kunnen reconstrueren (figuur 2). Vanaf 11 oktober was het aantal roodborstroepjes en het aantal uren waarin werd geroepen betrekkelijk constant. Na 18 oktober nam dit sterk toe. Waarschijnlijk bakenden de al aanwezige roodborsten hun voedselterritoria af voor nieuwkomers, die ook een overwinteringsplek zochten. Vanaf 27 oktober namen de dagelijkse hoeveelheid roepjes en het aantal registratie-uren weer af naar het niveau van 11 t/m 18 oktober. Waarschijnlijk waren de winterterritoria toen zo'n beetje bepaald. Wanneer dergelijke patronen over de tijd, goed verspreid over Nederland/West-Europa worden vastgesteld krijg je – in aanvulling op systematisch ringonderzoek – een extra maat voor de trektiming van de vooral 's nachts trekkende roodborsten.

Roodborsten bakenen ook buiten het broedseizoen hun territorium af met zang en fel 'getik'. De aankomst van noordelijke wintergasten viel met de PUC prachtig te reconstrueren. Texel, 28-8-2024.

Het is een buitenkansje om in de West-Betuwe een levende houtsnip bij huis vast te leggen. Dat lukte met de PUC in de ochtendschemering van 26 oktober 2024. Dit baltsende mannetje werd gefotografeerd tijdens het broedseizoen. Ameland, 10-5-2021.

Potentie voor landelijke tellingen?

Uit de kaart op Birdweather.com blijkt dat er al honderden PUCs in Nederland in bedrijf zijn. De potentiële kracht van een PUC zit volgens ons vooral in de verifieerbare registraties van alledaagse en schaarse soorten. Ook de fenologie van zangvogels (datum aankomst; eerste zang) kan er prachtig mee worden vastgelegd. Het waarnemen van zeldzaamheden is een leuke bijkomstigheid, maar die trefkansen zijn natuurlijk klein.

Hoe mooi zou het zijn wanneer er een werkwijze wordt ontwikkeld waarmee gevalideerde PUC-data, zoals tellingen van exact 1 uur, gebruiksvriendelijk overgezet kunnen worden naar landelijke bestanden, zoals Live-Atlas of de JaarRondTuintelling. Natuurlijk mist een PUC alle zwijgzame vogelsoorten. Maar wanneer vastgelegd wordt dat de databron een PUC betreft, kan daar bij analyses rekening mee worden gehouden. Op de Landelijke Dag van 30 november 2024 bleek uit de presentatie van Marcel Wortel en Maja Roodbergen, dat Sovon plannen in deze richting heeft [2].

Ten slotte

Maakt een PUC zelf lekker buiten vogelen overbodig? Natuurlijk niet. Wij zien de PUC als een leuke aanwinst, die uit kan groeien tot een serieuze gegevensbron. Vooral thuis, vanwege het relatief hoge batterijverbruik bij mobiele toepassing. De software is ook op 'thuisgebruik' ingesteld, want menselijke geluiden worden genegeerd. Wij kijken extra uit naar het voorjaar van 2025. We verheugen ons namelijk nu al op de fascinerende patronen van overtrekkende vogels en lokale broedvogels die in die periode uit de data gehaald kunnen worden. Tegen de tijd dat u dit leest, zitten we daar middenin!

Eindnoten/ Bronvermelding

[1] De Birdweather PUC is te koop bij de Veldshop.

[2] Presentatie terug te kijken via het Sovon You-Tube-kanaal: www.youtube.com/watch?v=_45oIH9du8M

De Vaas - deel 3

Appel en gewone vogelkers

Appel en gewone vogelkers op de vaas

door Annette van Berkel

fotografie Annette van Berkel, tenzij anders vermeld

In een serie van vier artikeltjes vertel ik over de belevenissen met enkele vazen met (meestal) wilde bloemen. Dit is de derde en betreft twee vazen die tegelijkertijd op de tuintafel stonden: een met bloeiende appel en een met bloeiende gewone vogelkers.

De appel kwam uit een boomgaard waar de appels gesnoeid waren toen ze al bloeiden. De vogelkers was een stormslachtoffer. De halve bloeiende struik lag over een wandelpad in de Asche Wetering. Je weet dan zeker dat die eerdaags weggehaald wordt dus ik heb 2 takken meegenomen. Opvallend vond ik dat de appelbloemen minder insecten trokken dan de vogelkers. Dat kan komen doordat hij het minder goed doet op de vaas maar ook doordat de ernaast staande vogelkers echt veel aantrekkelijker was. En dan neem je als efficiënt insect natuurlijk de lekkerste en beste. We zullen niet weten wat de oorzaak is. Hier volgt de beschrijving van enkele bezoekers van de appel en de vogelkers .

Gewone pendelvlieg

Op de appel zag ik de gewone pendelvlieg foerageren (*op de foto poetst hij zich*). Het is een prachtige vlieg met geelzwarte tekening die zeer regelmatig in mijn tuin te vinden is. Als ze niet drinken zitten ze vaak bij mijn vijver of bij het vogeldrinkbadje. Daar leggen de vrouwtjes eitjes op de planten die boven het water hangen. De larfjes die uit het ei komen vallen in het water en leven daar van bacteriën. In het vogelbadje zie ik regelmatig de langwerpige larven zonder poten met een lange telescopische buis aan hun achterlijf

waarmee ze boven water kunnen ademen. Hierdoor kunnen ze leven in zeer zuurstofarme omstandigheden.

Slanke driehoekszweefvlieg

Een slanke driehoekszweefvlieg mannetje kwam op de appel drinken en stuifmeel eten. Hij heeft vierkante gele vlekken op zijn vrij lange achterlijf. Vrouwtjes bezochten vooral de vogelkers. Zij hebben een wat boller achterlijf met de gele driehoekjes. Hieraan danken ze hun naam. Deze zweefvlieg legt eitjes bij luizenkolonies op allerlei kruiden. De larven zijn geduchte luizenvreter.

Bijen op de vogelkers

Op de vogelkers zag ik een prachtige vrouwtje geurgroefbij stuifmeel voor haar nest verzamelen. Er zijn meerdere geurgroefbijsoorten die op foto's wat lastig uit elkaar te houden zijn. Ze maken hun broedcellen ondergronds.

Het vrouwtje roodgatje op de foto was erg gelukkig met de vogelkers. Zij bezocht de bloemen heel vaak en vertrok elke keer met poten vol stuifmeel naar haar nest. Dat deed ze dagelijks meerdere malen zolang de vogelkers bloeide. Het roodgatje is een erg algemene zandbij die in vrijwel elke tuin met veel bloemen in het voorjaar gezien kan worden. Deze bijtjes graven gangen waar ze aan korte zijgangen hun broedcellen maken en vullen met stuifmeel en nectar voor hun nageslacht.

Vlinders

De enige dagvlinder die de vogelkers bezocht was het bont zandoojje. Kars fotografeerde er ook een esperiamot, een overdag actief nachtvlindertje dat dronk uit de vogelkersbloem. De rupsen van dit micro vlindertjes eten schimmels onder bast van dood hout. 🐛

Gewone pendelvlieg poetsend op appel

Slanke driehoekszweefvlieg vrouwtje op gewone vogelkers

Geurgroefbij op gewone vogelkers

Roodgatje op gewone vogelkers

Bont zandoogje op gewone vogelkers © Kars Veling

Esperiamot op gewone vogelkers © Kars Veling

Dwerggans GKBJ

Dwerggans Groen K

door Paul van Veen

Op 24 december 2024 kwam het bericht dat er nabij de Lange Avontuurseweg een dwerggans met een zender zou moeten zitten. De vogel maakt deel uit van een Zweeds beschermingsproject en de onderzoeker was benieuwd of de vogel alleen was of in een groep met andere dwergganzen en zo ja of de kleurringen van de andere dwergganzen afgelezen konden worden.

Nu was ik op 24 december aan huis gekluisterd, iets met kerstdiner en familie. Op eerste kerstdag kon ik wel op pad. Echter door het donkere en mistige weer waren de waarnemomstandigheden niet optimaal en ondanks dat de groepen kolganzen dichtbij zaten, kon ik de dwerggans niet vinden. Op tweede kerstdag werd duidelijk waar de gans zijn kerstdiner had gehad namelijk langs de Mariënwaerd Dwarssteeg.

Op tweede kerstdag zat er wederom een groep ganzen. De waarnemomstandigheden waren echter niet veel beter maar na een half uur een groep van ongeveer 200 kolganzen afgekeken te hebben, zag ik uiteindelijk de dwerggans. De vogel had de onhebbelijke eigenschap om vooral in greppels te foerageren, waardoor hij vaker niet dan wel zichtbaar was. In de middag werd het wat lichter en liet de vogel zich beter zien en konden de kleurringen om zijn poten worden afgelezen (links groen K en rechts blauw J dus GKBJ).

Ernstig bedreigd

De Europese populatie van de dwerggans is gekwalificeerd als kwetsbaar en de Zweedse populatie heeft zelfs de status ernstig bedreigd. Naast de populatie in Noord-Zweden broedt de soort in Noorwegen en in Rusland (Europese en Aziatische deel). De populatie van de westelijk flyway wordt geschat op 10.000 à 21.000 exemplaren. De Oost-Aziatische populatie wordt geschat op 14.000 à 19.000 exemplaren. De populatie in Noorwegen, Zweden en Finland is slechts 35 à 55 paar groot. Begin van de 20ste eeuw werd de populatie nog geschat op 10.000 exemplaren!

Dwergganzen broeden bij bergmeren met verschillende kleine eilanden en met berken- of wilgenstruweel. In het midden van de vorige eeuw was er sprake van een drastische afname van de populatie in Zweden. En in de jaren '70 zou de soort in Zweden zijn

uitgestorven als er geen beschermings- en supplementatieproject was gestart. Het beschermings- en re-introductieproject in Zweden bestaat uit een broedproject waarna in de eerste jaren de jonge vogels werden losgelaten met brandganzen als pleegouder. De jonge dwergganzen trokken met hun 'brandgans-pleegouders' mee naar Nederland. Dit is een belangrijk verschil met het oorspronkelijke overwinteringsgebied dat rondom de Zwarte zee ligt. Momenteel worden jonge dwergganzen uitgezet zonder pleegouders en vinden ze hun eigen weg, soms geadopteerd door wilde soortgenoten die in het uitzetgebied in Lapland broeden.

Rondom Culemborg

In Nederland zijn, of eigenlijk waren, er twee belangrijke gebieden waar de soort sinds de start van het Zweedse project overwintert, namelijk bij Petten (NH) en in het Oudeland van Strijen (ZH). De laatste jaren wordt de soort steeds vaker door het hele land gezien. Echter door de grote gelijkenis met de kolganzen wordt de soort ook vaak (steeds vaker) over het hoofd gezien. Ik kan me dat goed voorstellen gezien de inspanning die het me kostte om de dwerggans te vinden. Rondom Culemborg is de soort vanaf 1999 twintig keer gemeld via waarneming.nl. Ik heb hier dubbele meldingen van waarnemingen uitgehaald. Van deze twintig meldingen betreft het mogelijk vier à vijf keer een vogel van niet-wilde herkomst. De waarnemingen zijn allemaal in het winterhalfjaar gedaan, behalve de 'verdachte' gevallen.

Hele migratie vastgelegd

De dwerggans GKBJ is op 23 december 2024 aangekomen in Culemborg en verbleef sindsdien vooral in het gebied grofweg tussen Oudehoevenseweg / Oude Waag / Lange Avontuurseweg / Rijksweg. De vogel sliep op de Molenkampen aan de Beusichemse Broeksteeg en in de Regulieren (zie figuur Verplaatsingen). Door de zender is zijn hele migratie van loslaten tot en met zijn verblijf in Culemborg vastgelegd.

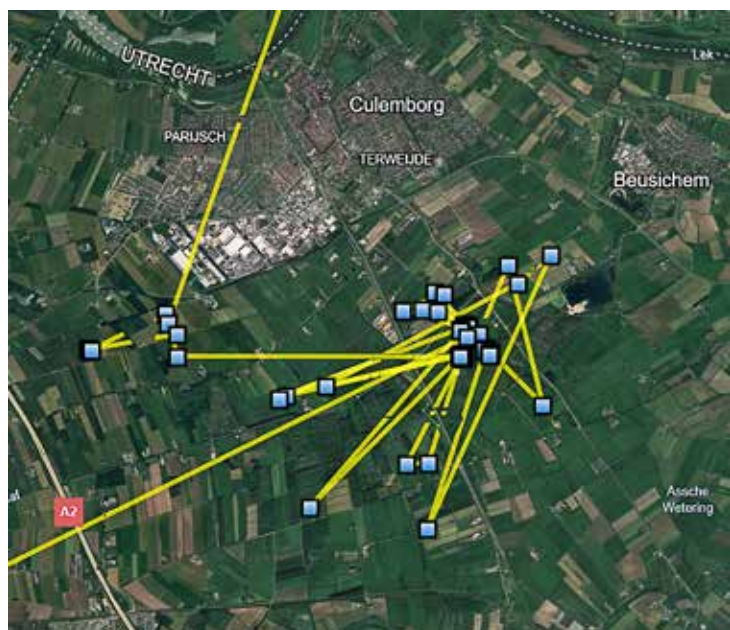
De vogel is 7 juli 2024 als eerstejaars in een groep van zeventien exemplaren losgelaten in Noord-Zweden (bergen bij Arjeplog, Arjeplogsfjällen). De vogel is later in augustus in een groep van vijftien gezien in de hogere bergen van het Björkfjället, ten noorden van Amarnäs. De dwergganzen concentreren zich daar na het

*Dwerggans tussen de kolganzen
Rechts dwerggans Blauw J*

broedseizoen om zich te goed te doen aan bessen (vooral kraaiheid, *Empetrum nigrum*). Later in augustus/september is de groep via verschillende plekken in Zweden op de vloeivelden in Eskilstuna beland, een bekende pleisterplaats voor dwergganzen.

Op 17 oktober vertrok in ieder geval de zendervogel (maar waarschijnlijk de hele groep, want ze zijn nadien niet meer in Eskilstuna gezien) naar Mecklenburg in Duitsland. Dit vertrek viel precies samen met een paar dagen met veel trek van grote vogels (ganzen, kraanvogels). De vogel / groep is ondanks zoeken niet gezien in Duitsland. Tien dagen later is de vogel verder getrokken naar de Weser (noord Duitsland). Hier is kort een gezenderde dwerggans gezien, wat er op wijst dat de vogel reeds alleen onderweg was. De vogel is uiteindelijk op 2 november naar Friesland gevlogen. Daar is

*Dwerggans verplaatsingen
Dwerggans GKBJ rond Culemborg van 24 december 2024 tot
7 januari 2025. © paulvanveen*

de vogel ondanks intensief zoeken niet gevonden, hetgeen me niet heel vreemd voorkomt. De aantallen kolganzen zijn daar vele malen groter dan rondom Culemborg en een enkele dwerggans vinden wordt dan snel het vinden van de speld in de hooiberg.

De vogel is tot en met 7 januari 2025 rondom Culemborg blijven hangen. Op de 8ste werd de zender gepeild in de Biesbosch. Naderhand is de vogel nog in de Krimpenerwaard geweest en is daar ook gezien en afgelezen. Momenteel (10 februari) bevindt de dwerggans zich in de IJzervallei in Vlaanderen in België.

Niet altijd werden de coördinaten direct doorgegeven. Door het grijze zonloze weer was de batterij van zijn zender volledig leeg. Een paar zonuren waren dus zeer welkom om de batterij weer op te laden van de zender en van de schrijver dezes.

Bron en dankwoord:

Dwerggans - Anser erythropus | Natuur- en Vogelwacht Culemborg
www.projektfallgas.se

BirdLife International (2025) Species factsheet: Lesser White-fronted Goose *Anser erythropus*. Downloaded from <https://datazone.birdlife.org/species/factsheet/lesser-white-fronted-goose-anser-erythropus> on 02/02/2025

Mario en Jouke bedankt voor het doorgeven van de eerste berichten over deze dwerggans.

Kees Koffijberg bedankt voor de achtergrondinfo over dit project en specifiek over de migratieroute van de vogel. 🦆

Daarom Belevenissen

Van een roofvogel op een weiland in Ameide tot een kat in het water

door Gabriëlle van Appeldoorn,

In deze rubriek neem ik je mee naar de dagelijkse gang van zaken bij Dierenambulance Vianen (DAV). Ook deze keer weer voorbeelden uit de praktijk en een overzichtskaart van het werkgebied van de DAV dat maar liefst 430 km² beslaat.

*Mooie vogel.
Wel oppassen, de klauwen zijn heel scherp.*

Roofvogel op een weiland in Ameide

We kregen een melding dat er in Ameide op een weiland bij een paard een roofvogel zat. Aangekomen op het weiland lag bij een bergje hooi een vogel, die leek op een buizerd. Met behulp van het vangnet werd de vogel gevangen. Het bleek een havik te zijn. Het dier had geen uiterlijke verwondingen, ook geen gebroken vogel of poten. De havik werd meegenomen naar het Honk om aan te sterken. Tijdens de quarantainetijd, kon hij weer op zijn poten staan en had ook al een eendagskuiken gegeten. Na enkele dagen werd hij naar de Toevlucht in Amsterdam gebracht.

Roodborstje tikt tegen het raam

Een jonge vogel was via een openstaande deur, een trappenhuis binnengevlogen en kon er zelf niet weer uitvliegen. Een flatbewoonster had geprobeerd de vogel te vangen maar dat lukte niet en dus belde zij ons. Wij rijden eigenlijk alleen uit als het dier – de vogel in dit geval – is veilig gesteld.

De vogel bevond zich helemaal bovenin in het trappenhuis en probeerde via de grote glazen ramen (die niet open kunnen) naar buiten te vliegen.

Bij aankomst zagen wij meteen dat het een jong roodborstje was. Met het vangnet werd het diertje in een keer gevangen en gecontroleerd op uiterlijke verwondingen, gebroken vleugels of pootjes. Dat bleek gelukkig niet het geval en daarom gaven we het vogeltje zijn vrijheid weer terug.

Roodborstje

Dierenambulance van een centralist

Pauloe

De wonderen zijn de wereld nog niet uit

Begin januari verwoestte een grote uit-slaande brand een woning en werkplaats in Hoogblokland. Brandweer Arkel belde ons om direct te komen voor geit Pauloe die heel benauwd was en diverse brandwonden had. Pauloe werd onder zuurstof met spoed naar Dierenkliniek Het Liesvelt gebracht. De dienstdoende dierenarts wilde Pauloe toch nog een kans geven en schreef voor 8 dagen antibiotica en pijnstilling voor. De geit moest daarvoor in een verwarmde ruimte blijven en die werd niet zo maar gevonden. We besloten om de verwarmde ziekenboeg op ons Honk in te richten voor Pauloe. De eerste dagen waren heel zwaar voor hem: de brandwonden bij de ogen en de mond waren best heftig. Na 4 dagen kreeg hij ook eetlustopwekkende injecties en gelukkig ... op de 6e dag begon Pauloe te eten. Daarna knapte hij snel op en konden we hem naar de zus van zijn eigenaar Matthijs brengen, waar hij voorlopig een mooi nieuw onderkomen krijgt. Pauloe herkende Matthijs direct en heeft zeker een kwartier lopen mekkeren van blijdschap.

Onvoorstelbaar mooi om te zien!

Alerte omstanders zorgen voor hereniging zwanenjong met zijn familie

We werden gebeld dat er in een weiland een zwanenjong achter een hek zat. De jonge zwaan kon nog niet goed vliegen en zijn familie zat al een stuk verderop in het land. We liepen er naartoe, hebben de zwaan opgetild en over het hek gezet. Hij vloog een stukje naar de sloot en zwom later verder en werd herenigd met zijn ouders, broertjes en zusjes.

Jonge zwaan

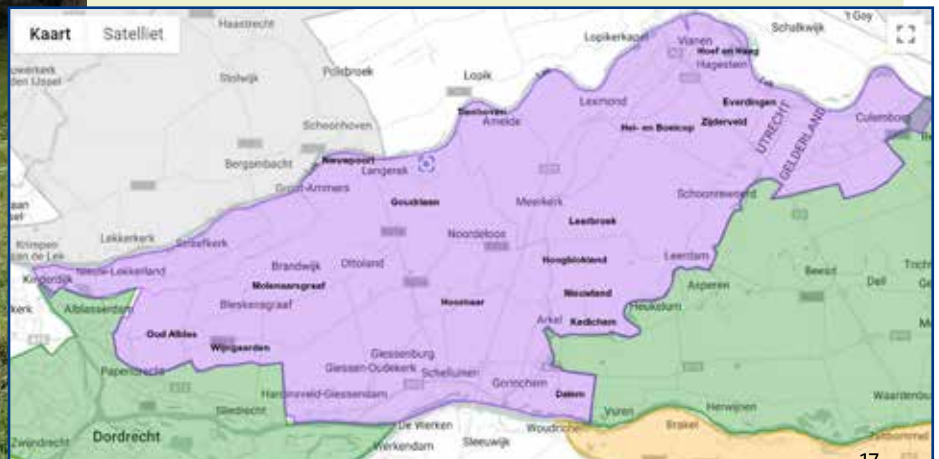

Kat in het water

Een paar vissers belden omdat ze een kat zagen lopen in een rioolpijp aan de overkant van het water. Terwijl we onderweg waren, belde onze centralist om het oppervlaktereddingsteam van de brandweer Gorinchem ter plaatse te krijgen. Die zijn naar de overkant gevaren en in de rioolpijp gekropen om de kat te vangen. De kat ontsnapte en al zwemmend bereikte hij de wal. Uiteindelijk hebben we de kat gevangen, zwaar onderkoeld. Hij was niet ge-chipt en niet gecastreerd en werd met spoed naar Dierenziekenhuis Gorinchem gebracht. Omdat hij geen verdere verwondingen had, is hij daarna overgebracht naar Asiel Gorinchem.

Werkgebied Dierenambulance Vianen

Ik teken ervoor!

Landschappen langs de Lek

door Rebecca Engels

Als kunstenaar ben ik meestal te vinden met potlood in de hand, bezig met het vastleggen van de kleinste details van planten en dieren. Maar deze keer ging ik op een heel ander avontuur. Ik besloot de natuur langs de Lek vast te leggen, niet met potlood, maar met pastelkrijt. Een nieuwe techniek die me enorm heeft verrast en veel plezier heeft gegeven.

De lente kruipt steeds dichterbij — mijn favoriete tijd van het jaar! De zon laat zich steeds vaker zien, bloemen gaan weer bloeien, en trekvogels keren langzaam terug van hun verre reizen. Landschappen krijgen weer kleur en komen tot leven. Tijdens wandelingen langs de Lek met onze hond Bailey geniet ik altijd van de geuren, kleuren en geluiden. Soms overdag, maar vaak ook in de late namiddag wanneer het zonlicht alles een warme gloed geeft.

Op een van die wandelingen werd mijn aandacht getrokken door een prachtig beeld. Het zachte licht van de ondergaande zon kleurde de berm, die vol stond met grassen en wilde bloemen. Dat beeld liet me niet los. Ik maakte verschillende foto's en iedere keer dat ik ze op mijn telefoon zag, begon het te kriebelen: hier moest ik iets mee doen.

Een nieuwe uitdaging met pastelkrijt

Hoewel potlood mijn vertrouwde gereedschap is, wilde ik iets nieuws proberen. Daarom koos ik voor pastelkrijt. Geen potlood deze keer! De zachte structuur van de krijtjes bleek perfect om laagje over laagje aan te brengen. Door te spelen met kleurintensiteit en van donker naar licht te werken, kon ik toch diepte creëren. Het resultaat? Landschappen die ondanks de zachte lijnen toch veel details laten zien — precies wat ik altijd probeer te bereiken in mijn werk.

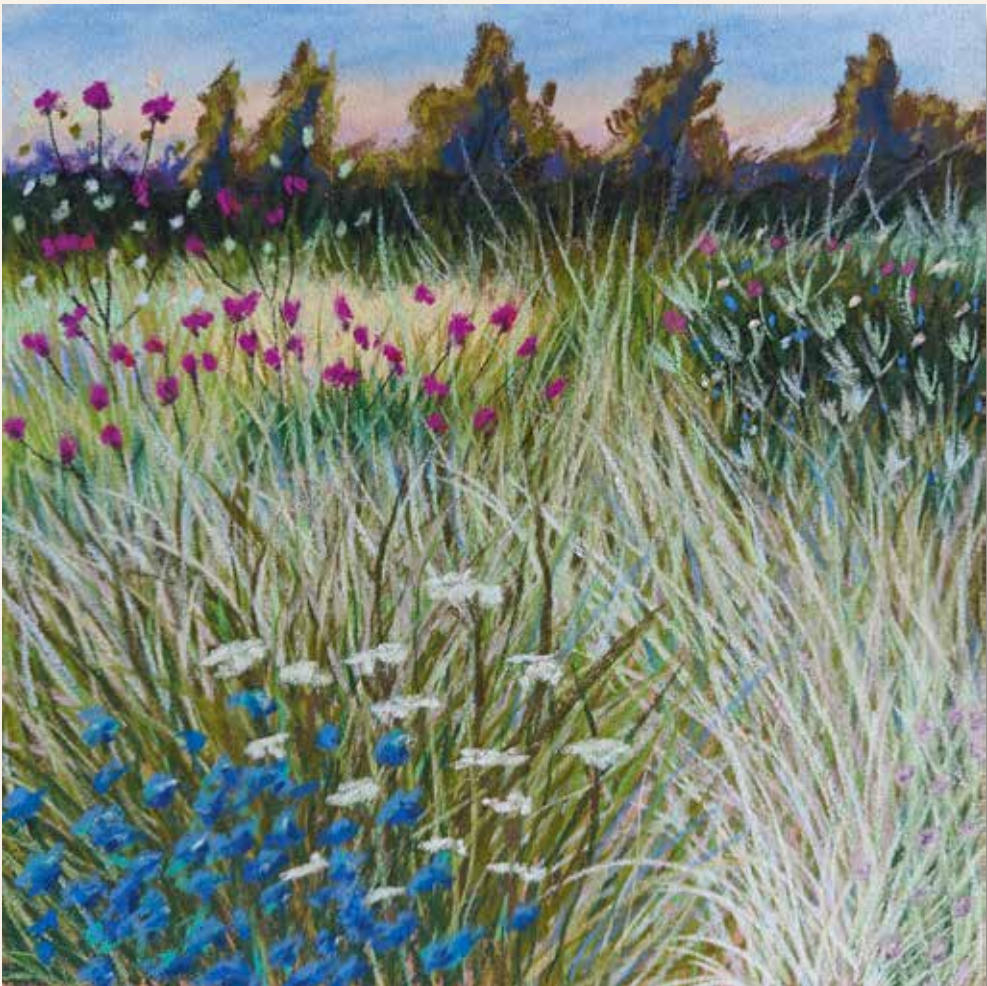

Een blijvertje?

Deze landschappen begonnen als een test, maar wat een geweldige ervaring! Dit smaakt absoluut naar meer. Natuurlijk blijft mijn voorkeur en liefde voor gedetailleerde realistische werken het grootst, maar af en toe een uitstapje naar deze expressievere stijl ga ik zeker vaker doen.

Hopelijk hebben jullie net zoveel plezier in het bekijken van deze werken als ik had bij het maken ervan. Heb je vragen, wil je de schilderijen in het echt zien of gewoon eens een kijkje nemen in mijn atelier bij HAAKS in Culemborg? Je bent van harte welkom! Mail gerust naar natureartbyrebecca@gmail.com.

Tot de volgende creatieve ontdekking! 🐦

Zijne Majesteit

door Anne Martine Reesink-Buijtenhuis

27 januari 12.00 uur. Wekenlang grauwe luchten bevoornden niet je gemoedstoestand. Mijn dagelijkse riedel van 'lampjes aan, kaarsjes aan en muziekje opzetten' werkt een tijd lang, maar op een gegeven moment krijg je de neiging om je als een egeltje terug te willen trekken en aan een winterslaap te beginnen. Ondanks de overmaat aan grijs, toch braaf de dagelijkse wandeling naar de dijk volgehouden, waar ik dan altijd neerplof op het bankje tegenover een stukje bos waar jaarlijks een lading luidruchtige blauwe reigers hun nesten bouwen.

Een week geleden was ik er ook en dit keer zat er een flinke roofvogel op het hoekje tegenover mij. Geen kijker mee. Ik geef toe ik ben wat lui geworden, met als gevolg dat ik oppervlakkig luchthartig redeneerde dat het wél een grote jongen was. We zaten allebei rustig, ieder op zijn eigen stek, een tijdje tegenover elkaar en kennelijk voelde hij geen enkele bedreiging en bleef op zijn gemakje waar hij was. Zijn signalement deed geen belletje bij mij rinkelen. Ok, ik schaam me diep. Na een tijdje de uiterwaard te hebben ingetuurd, keerde ik stomweg weer huiswaarts. Een weekje later kwam ik op mijn traject twee mannen van de NVWC tegen met kijkers. Ik vroeg of ze nog wat leuks hadden ge-

Zeearend in al zijn majesteit zittend op een boomtak in de uiterwaarden. © Paul van Veen

zien. Ja zeker, een zeearend gespot in het bosje!!! Wel aan de andere kant die niet zo zichtbaar was vanaf de dijk. Weer geen kijker bij me, zucht. Niks gezien.

Enorme verschijning

En toen vandaag. Bij het opstaan ... blauwe lucht en zon. Mooi. Dat betekent na de koffie gelijk naar buiten. Op naar de dijk om daar het zo bekende, maar altijd fraaie Hollandse rivierenlandschap met de vaak prachtige wolkenluchten te bewonderen. Iedere keer weer een ander 17de eeuws schilderij. Lekker op mijn bankje turen. Dit keer zonnetje in de rug. Vier buizerds had ik al tuimelend en rondzwevend uitgebreid kunnen bewonderen. En toen was daar ineens recht voor mij dwars door het bosje duidelijk zichtbaar die enorme verschijning met gigantische vleugels die doodleuk op een dikke afgebroken boomtak neerstreek. Waaaauw, Zijne Majesteit!!!

Hmmm. Een buizerd die ik daar jaarlijks rond zie vliegen en die het afgrijselijke gekrijs van de blauwe reigers kennelijk altijd voor lief neemt, was het daar niet zo mee eens. Zijn bosje! Hij kwam aangevlogen en ging in een boom net even iets verderop zitten. Het schouwspel kon beginnen. En jawel. Na een paar tellen vloog de buizerd luid mauwend en pesterig langs de arend. Dit ritueel herhaalde zich een paar keer waarbij ik slechts eenmaal Majesteit even zijn kop zag intrekken. Maar verder gedroeg hij zich koninklijk. Ik bleef hem rustig bekijken. Na een tijdje werd hij klaarblijkelijk de buizerd toch wel een beetje zat en tot slot van de voorstelling steeg hij rustig op, waarbij de buizerd hem nog even een plaagstoot gaf waardoor de spectaculaire grootte van de arend prachtig werd benadrukt. De door mij altijd bewonderde buizerd leek wel een mus in verhouding. Ik kon een diepe zucht van bewondering niet onderdrukken. Majesteit dook achter het bosje naar beneden uit mijn zicht. Nog eenmaal zwenkte zijn machtige verschijning iets verderop weer omhoog en zag ik hem rustig naar de overkant van de rivier wieken. Hopelijk ziet hij iets in ons reigerbos en mogen we hem er vaker verwelkomen. Het is een waar genoegen! 🦅

Vogels in de buurt

1 februari 2025

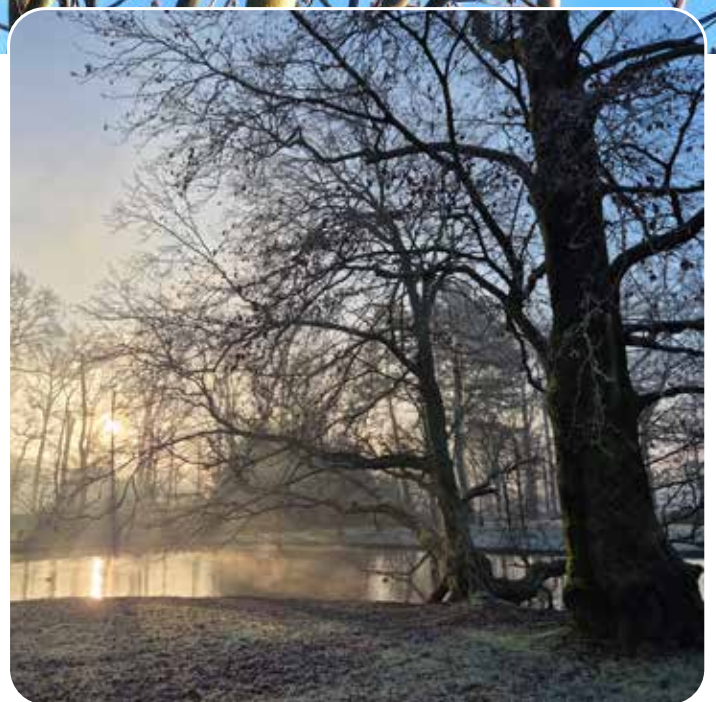
door Gerrit Jan Klop

Vanaf nu zal ik hier regelmatig een korte sfeerimpressie geven van mijn (bijna) maandelijkse vogelexcursies in en rond Culemborg.

Iedere keer als ik op de eerste zaterdag van de maand iets voor 9 uur naar de Steenuil fiets vraag ik me in mijn hoofd af hoeveel Culemborgers er deze ochtend het waard vinden om met mij vogels te gaan kijken. Omdat het op 1 februari toch wel een koude ochtend was, waren mijn verwachtingen niet te hoog. Maar dat bleek onterecht, want al vanaf het begin van de Steenovenslaan zag ik dat er minstens 10 mensen op mij stonden te wachten. Allemaal goed gemutst want het was flink koud. Dat aantal groeide in de minuten erna naar 16 en alsof ze het hadden afgesproken werd spontaan een lang-zal-hij-leven ingezet, omdat twee van mijn meest trouwe deelnemers hadden onthouden dat ik die dag jarig was. Toen er zelfs een bosje tulpen voor mij uit de fietstas kwam, werd ik er stil van. Mensen die mij kennen weten dat mij stil krijgen tijdens de excursie best wel een prestatie is.

Gelukkig was ik ook zelf mijn verjaardag niet vergeten en had voor iedereen een kleine traktatie mee die gretig werd verorberd toen we onze fietsen bij de ingang van de Plantage hadden neergezet. Want dat was de plek om deze ochtend te gaan vogelen. De vogels daar zijn al aardig actief, vooral met het de zon die die ochtend prachtig scheen. De eerste meters leverden meteen een mooie appelvink die boven in een hoge boom zat te roepen. Holenduiven zongen er flink op los en een wintergroep koperwieken bewoog onrustig in de kruinen van het park.

“Vuurgoudhaan!”, riep ik opeens en begon te lopen in de richting van het geluid. Ik vind het altijd zeer gemakkelijk als mensen mij dan aankijken met een verbaasde blik en zeggen: “Maar ik hoorde niet eens een vogel, laat staan 30 meter verderop.” En ja hoor, verderop

*Ochtendlicht Plantage © Marjolein Hoogenbrink
Boven 2 ransuilen © Gerrit Jan Klop*

bewogen 2 kleine vogels in een donkere struik die zich even later prachtig kort lieten bekijken toen ze wat hoger zichtbaar gingen zitten.

Een laatste hoogtepunt van een mooie ochtend bestond uit een kort bezoek aan een bekende roestplaats voor ransuilen. We zagen er minstens 7 open en bloot in verschillende bomen zitten. Op de korte wandeling terug naar de fietsen lieten een tweetal zeer actieve grote bonte spechten en een luid zingende boomkruiper zich mooi zien. Al met al een heerlijke manier om je verjaardag te beginnen.

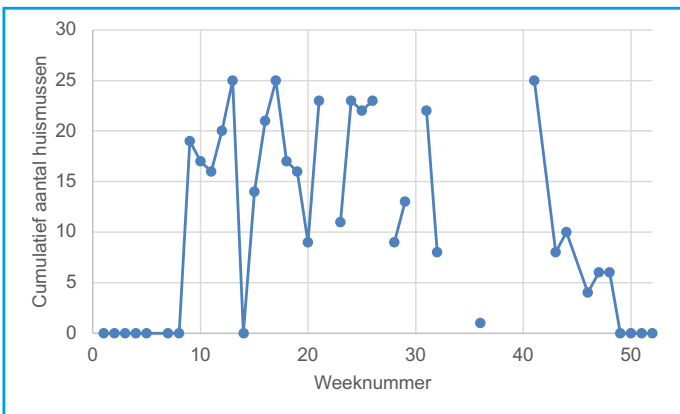
Een totale lijst van de soorten die we hebben gezien staat op: <https://ebird.org/checklist/S211459155> 🐦

BROEDVOGELS – Gebiedstellingen

BMP telling Zump (Sovon 1273 – BMP-A) door Ruud Post (tekst) en Annette van Berkel

Ok dit jaar zijn de broedvogels in de Zump geregistreerd volgens de richtlijnen van het BMP-A. De tellingen in de Zump worden sinds 1995 met, zoals bekend een kleine onderbreking, uitgevoerd. Het blijft bijzonder: tijdens de bezoeken volop genieten van de natuur, met het prachtige ochtendlicht en het levendige vogelgezang.

Het broedseizoen van 2024 werd gekarakteriseerd door een uitzonderlijk nat voorjaar, met april en mei als de natste maanden. Dit volgde op een natte winter, waardoor de bodem verzadigd was en waterstanden hoog. Het nattere seizoen, vooral in het midden van Nederland, beïnvloedde de beschikbaarheid van voedsel zoals insecten, wat gevolgen had voor het broedsucces van vogels. Het aantal broedvogelterritoria in de Zump daalde van 156 in 2023 naar 124 in 2024, en het aantal waargenomen vogelsoorten nam af van 33 naar 28. Soorten zoals de braamsluiper, spotvogel, fazant en knobbelzwaan werden in 2024 niet aangetroffen. Daarentegen zijn er voor de groene specht en staartmees weer voor het eerst territoria vastgesteld.

Figuur 1: Het jaar 2024 was het Jaar van de Huismus. De grafiek geeft het maximale aantal getelde huismussen per wekelijkse Live-Atlas telronde weer. In de 'witte' weken werd niet geteld.

Huisumus pikt een graantje mee op het erf van de familie Stol.
© Joke Altenburg Culemborg, 21-5-2010.

Live-Atlas (Sovon) door Joke Altenburg (tekst) en o.a. Petra Ringenaldus en Berry Lucas

Live-atlas heeft sinds de lancering maar beperkt voet aan de grond gekregen in het NVWC-werkgebied. De online resultatenkaart van 2024 laat overwegend witte vlekken zien. Om te Live-Atlasen hoeft je niet ver van huis te gaan: het kan bij je voordeur beginnen. Zo probeer ik (JA) 1x per week het rondje Oeverloperpad-Goilberdingerdijk-Ooievaarlaan-Oeverloperpad te tellen. Dat is een afstand van 1,2 km; de telling neemt tussen de 30 en 40 minuten in beslag. In 39 getelde weken werden in totaal 99 vogelsoorten vastgesteld. Na een jaar tellen kun je er al leuke resultaten uit halen. In de telresultaten voor de huismus (figuur 1) valt allereerst de 'dip' in aanwezigheid in de wintermaanden op (week 0-8 en 48-52). Huismussen concentreren zich dan op plekken met veel voer en dekking. Die liggen blijkbaar niet waarneembaar langs deze telroute. In tegenstelling tot de verwachting zijn de uitvliegmomenten van de eerste en tweede huismusbroedsels niet als pieken in de grafiek zichtbaar. Waarschijnlijk vielen die in de niet getelde ('witte') weken.

Stadsvogels (Sovon – MUS-telling)

Postcode 4102 (tekst: Ruud Post)

Het Meetnet Urbane Soorten (MUS) biedt een unieke kans om bij te dragen aan natuurbehoud in stedelijke gebieden. Tijdens tellingen ontdek je de verrassende biodiversiteit. In mijn geval is dit industrieterrein Pavijen.

Opvallend is het hoge aantal houtduiven (42). De zangers zijn stabiel gebleven. Het landelijke beeld van de scholekster geeft onder de noemer boerenlandvogel een behoorlijke daling aan. In Pavijen is het aantal stabiel. Bijzonder zijn de stijgers, zoals de kraakeend, die een flinke toename laat zien (van 9 naar 29). Daarnaast zijn nieuwe soorten voor de telpunten waargenomen, waaronder braamsluiper, spotvogel en rietzanger.

De kraaiachten die vorig jaar nog zo goed deden, zijn dit telseizoen in de mineur. Wat overeenkomt met de landelijke trend.

Bij telpunt 3 is de oude parkeerplaats aan de Costerweg vervangen door een waterberging met groen. Dat belooft een boeiende ontwikkeling te worden.

(Bron: Sovon – Vogelbalans 2024)

Postcode 4102 (tekst: Annette van Berkel)

De eerste ronde op 1 april was een ronde met veel vogelactiviteit. Punten die normaliter niet hoog scoorden, waren nu gezellig druk. Op elk punt had ik huismussen en ook overal Turkse tortels. De merels waren ook aardig aanwezig. Slechts op 3 punten ontbraken ze. Meer vinken dan ooit lieten zich horen.

De tweede ronde weer overal Turkse tortels, huismussen wat minder en merels wat meer. De kraaiachtigen deden ook erg hun best: ekster, kauw, roek en zwarte kraai, op geen enkel punt ontbraken ze al waren ze niet allemaal tegelijk aanwezig. Natuurlijk geregeld een tjiftjaf. Opmerkelijk afwezig was de zwartkop.

Tijdens de derde ronde, speciaal voor gierzwaluwen werden op alle punten gierzwaluwen gezien: in totaal 99.

Postcode 4103 Tellers Han Sloots (tekst) en Charlotte Dirkx (tellingen sinds 2010)

Over het geheel genomen vertoonden de MUS-tellingen geen grote veranderingen, op een paar soorten na. De grauwe gans kroop in 2023 en 2024 weer een beetje uit het dal van 2022. De kauwen zijn terug in en rond de Anna Kapelstraat, het aantal staat weer op het oude niveau van 10 jaar geleden (toeval?). Ook het waterhoen heeft

Driemaal zoveel spreeuwen als in voorgaande jaren kozen een dakraam of dakgoot als toegang tot een broedruimte onder de dakpannen. Een anti-predatiestrategie? Culemborg, 31-3-2012. © Jouke Altenburg.

zich, na de dip in 2022, de laatste 2 jaar weer in groteren getale laten zien (en horen). Daarentegen heeft de dalende trend bij de kleine karekiet doorgezet, in 2024 hebben we slechts 1 zingend exemplaar in ons gebied gehoord. Het aantal merels lijkt te stabiliseren op een lager niveau dan vóór 2017.

PTT Lekdijk 16 en 17 december 2024 *(tekst: Annette van Berkel)*

De telling is in twee dagen gedaan : de eerste 9 punten zijn geteld op maandag 16 december door Ruud en Annette en de dag erop hebben Annette en Jouke de andere 11 geteld. Het afbreken was een gevolg van de (uiteraard niet verwachte) toenemende regen. Ondanks de vrij harde wind de eerste dag was het lekker druk met vogels.

Op het eerste punt hadden we al een ijsvogel. Heel erg leuk was het grote aantal foeragerende slobenden in de Goilberdingerwaard. Wat een prachtige eenden zijn dat! Ook zagen we de eerste grote zaagbekken alweer. Alle eendensoorten en flink wat ganzen lieten zich tellen. En ondanks de wind Cetti's zanger en een baardman in het riet bij de lagune in de Baarsemwaard

De tweede teldag zonder regen en wat minder wind maar nog steeds een hoge temperatuur leverde ook erg veel leuke soorten op. Regelmatig telden we kramsvogels en ook weer een Cetti's zanger. Allerlei andere kleine vogels als sijs, putter en roodborst meldden zich en jawel een tjiftjaf! Door de hoge temperatuur waren ook Kieviten en witte kwikstaarten aanwezig. Het waren twee heerlijke vogelteldagen met een mooi resultaat.

BROEDVOGELS – Soortgerichte vogeltellingen

Visdief (Sovon - kolonievogeltelling) door Jouke Altenburg.

Het aantal visdiefparen op de bunker in de Goilberdingerwaard varieert sinds 2010 van 9 tot 20. Er kwamen in 2024 maar zes paren tot broeden. Dat is een halvering ten opzichte van het langjarig gemiddelde (13).

Spreeuw – bewoonde nestentelling (eigen onderzoek) door Jouke Altenburg.

In het noordelijkste deel van de wijk Parijsch broeden veel spreeuwen. Het zoeken van bewoonde nesten geeft dan de grootste kans op een betrouwbaar telresultaat. Bewoonde nesten zoek je op zicht (volgen van oudervogels met voer in de snavel) of op gehoor (nestjongen van 7 dagen of ouder bedelen luidruchtig om voedsel [1]). Maar ook met een bewoonde nestentelling mis je broedgevallen. Bij herhaalde bezoeken kan dit gemiste aantal worden geschat op

basis van de proefondervindelijk vastgestelde trefkans. Voor 2024 resulteerden vijf bezoeken in 48 vastgestelde +11 bijgeschatte nesten. Het gemiddelde voor de periode 2016-2024 ligt op 67 (+9) bewoonde nesten. De lokale spreeuwenpopulatie lijkt wat af te nemen, maar de dichtheid bedroeg in 2024 nog steeds meer dan tien bewoonde nesten per hectare.

Die hoge dichtheid aan broedende spreeuwen heeft in de loop van de jaren ook de aandacht getrokken van eksters en kauwen. Die zijn niet vies van een spreeuwenjong, dat in een nestopening om eten bedelt. In dat verband is het opvallend dat in 2024 een verschuiving in de broedlocatiekeuze werd vastgesteld. Driemaal zoveel spreeuenskoppels als voorheen kozen een opening naast een dakraam of de dakgoot als toegang tot een broedruimte onder de pannen. Die beide typen nesttoegangen zijn krappert bemeten dan de meest gebruikte nesttoegang: via de hoekpan naar de ruimte achter het boeiboord. Een manier om eksters en kauwen te slim af te zijn?

Steenuil – territoriumtelling in de polder Lage Prijs (Sovon – BMP-S) door Jouke Altenburg

Het telgebied strekt zich uit van de westrand van de bebouwde kom tot aan de Diefdijk en van de Lekdijk tot aan de N320. De jaren dat er nog steenuilterritoria bij de molen Johanna, in de boomgaard van de Landzichtweg en langs het eerste deel van de Goilberdingerdijk (van de spoordijk tot aan het verkeersbord 'einde bebouwde kom') werden vastgesteld, liggen achter ons. Aan broedgelegenheid ontbreekt het overigens niet in het telgebied: er is een overmaat aan nestkasten aanwezig. In drie rondes, verdeeld over zes avonden, werden in 2024 zeven 'hoekende' steenuilmannetjes vastgesteld; hetzelfde aantal als in 2023.

Roekenkolonies (tekst: Han Sloots)

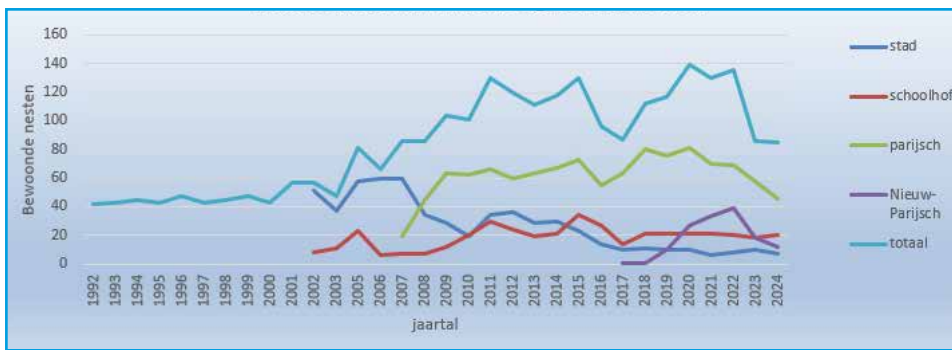
Voor het vierde jaar op rij is het aantal nesten van roeken in de gemeente Culemborg toegenomen. In alle kolonies tezamen werden 241 nesten (2023: 221) geteld. Ook nu is dat toe te schrijven aan de kolonie langs de N320 aan weerszijden van de Erasmusweg, 192 nesten (2023: 172).

De kleine kolonie in de Terweijdelaan (5-7 nesten in voorgaande jaren) was geheel verdwenen. Daarentegen werd een nieuwe locatie gevonden aan de Parklaan ter hoogte van de Heimanslaan.

Reigerkolonies (tekst: Han Sloots)

Na een aantal jaren van sterke toename van het aantal reigercolonies in en rond de Plantage, bleef het aantal nesten in 2024 (16) vrijwel gelijk (2023: 15). Ook in de Beusichemse Waard nam het aantal nesten (18) nauwelijks toe (2023: 17).

Jaarverslag Vogelwerkgroep

Figuur 2: Huiszwaluwstand Culemborg bebouwde kom

Huiszwaluwen stabiliseren na een flinke dip (tekst: Arjan Brenkman)

Al meer dan dertig jaar wordt het wel en wee van de huiszwaluw bijgehouden. De populatie in Culemborg is interessant, omdat tegen de landelijke trend in de populatie aan het begin van de 21ste eeuw een groei heeft doorgemaakt die waarschijnlijk verband houdt met de aanleg van nieuwe natuur in de uiterwaarden. Dit jaar werden de vier kolonies die Culemborg rijk is geteld door Gerard Smit (Parijsch/nieuwbouw) en ondergetekende (Culemborg-Oost plus het Schoolhof). Afgelopen jaar was het aantal nesten echter tot onder de honderd gedaald. Het was dan ook spannend of dit iets eenmaligs was zoals in 2017, of dat er toch iets meer aan de hand is. Dit jaar kwamen we uit op 87 nesten, 1 meer dan vorig jaar. Daarmee lijkt de stand zich te stabiliseren en is er wellicht sprake geweest van een verhuizing van een deel van de kolonie. De verandering zit met name in een daling van het aantal nesten bij de wijken Parijsch en Nieuw-Parijsch (rondom de Lokkershoek), zie figuur 2. Ook komend jaar wordt er weer geteld. Vind je het leuk om eens mee te doen? Geef je dan op bij arjanbrenkman@gmail.com

Staatverven van een gepredeerd boerenzwaluwvrouwtje en in de broedruimte gevonden donsveren van de mogelijke dader (bosuil). Erf familie Van Dam, 20-5-2024. © Jouke Altenburg.

BROEDVOGELS–broedbiologisch(ring-)onderzoek

Boerenzwaluw (eigen onderzoek; gegevens naar Vogeltrekstation en Sovon door Jouke Altenburg (tekst) & Theo Boudewijn m.m.v. Wim Stol, Annette van Berkel en Alexander (van de Kinderboerderij)

Het broedseizoen 2024 verliep zo mogelijk nog slechter dan dat van 2023 [2]. Allereerst kwamen er weinig paren tot broeden. Dankzij ons kleurringonderzoek kunnen we de oorzaak daarvoor duiden. De overleving van de in 2023 of eerder gekleurde (oudere) vogels lag met 44% boven het langjarig landelijk gemiddelde van 39% [3]. De broedpopulatie werd dus onvoldoende aangevuld met nestjongen uit het voorgaande jaar. Die maken normaliter ca. twee derde van een broedpopulatie uit; in 2024 lag hun aandeel bijna 30% lager.

De wel aanwezige boerenzwaluwparen zat het op verschillende erven ook niet mee. Predatie kwam op grote schaal voor bij de familie Van Dam (bosuil) en de familie Van Zanten in Buren (steenuil). Ook bij de familie Stol was het huilen met de pet op. We kwamen voor het tweede jaar op rij niet achter de oorzaak van het hoge percentage mislukte broedpogingen op dit erf. Bij de familie Kool in Zijderveld kwam maar de helft van de gelegde eieren uit, tegen normaal ca. 90% [4]. De eieren die wél uitkwamen leverden gelukkig doorgaans vliegvlugge jongen op. Bij de familie Wille zette het voorzichtige herstel van het aantal broedparen door, na de flinke verstoring en predatie in 2022 (ekster en bosuil). Ook bij de familie Van Zanten (Everdingen) en op Kinderboerderij 'De Heuvel' verliep

het broedseizoen betrekkelijk 'normaal'. Al met al vlogen er gemiddeld 4,1 jongen per boerenwaluwvrouw uit. Dat is onvoldoende om de populatie in stand te houden.

Merelbroedsucces onderzoek (tekst: Annette van Berkel)

Nog steeds volgen Johan en ik broedgevallen van merels. Alleen ben ik er in 2024 niet actief naar op zoek gegaan. Wat mensen mij meldden volgde ik en uiteraard en ook onze eigen tuinmerels werden gevolgd. Opmerkelijk was een merelvrouwtje in een tuin aan de Hermelijnsingel die 3 maal op dezelfde plek broedde. De 2 eerste nesten bebroedde ze de volle tijd haar legsel maar kwam er geen ei uit. Elke keer werd nadat de merel het nest niet meer bezocht het nest weggehaald waarna het vrouwtje al gauw op exact dezelfde plek weer een nieuw nest bouwde. Het laatste leverde jongen op die uitvlogen! Of ze nu vergeten was dat een mannetje ook een functie heeft ...

Het broedsucces van de gevolgde merels leverde in circa 30% van de gevallen uitvliegende jongen op.

Steenuilonderzoek rond Culemborg: Theo Boudewijn en Wim Stol (eigen onderzoek)

Het jaar 2024 zal de boeken in gaan als een jaar van uitersten. Van 10 legsels kon het aantal eieren bepaald worden: gemiddeld 4,2 ei per legsel, terwijl het langjarige gemiddelde voor de rivierkleigebieden 3,8 ei per legsel is. Twaalf kasten werden in de kleine jongenperiode (leeftijd minder dan 11 dagen) bezocht. Gemiddeld waren er 3,7 jongen per legsel aanwezig. Dit belooft veel goeds. Echter, er waren nauwelijks muizen in de kast als voedselvoorraad: slechts 0,33 muis per kast. Steenuilen leggen een voedselvoorraad in de kast aan, meestal bestaande uit muizen, vlak voordat de eieren uitkomen. Bij een flinke voedselvoorraad in de kast is het broedsucces hoog en de conditie van de jongen goed (Van Harxen et al. 2023). Dit was echter de slechtste voedselvoorraad in jaren.

Mei 2024 was vervolgens een zeer natte maand. Er viel 124 mm regen tegen normaal 58 mm. De eerste week was nat met daarna een droge week, maar vanaf half mei weer heel veel regen. Het is dan moeilijk om muizen vangen. Wel zijn er dan wormen in overvloed. Bij de controle om de jongen te ringen, bleken de kasten van binnen vies en vol modder; de ammoniakdampen kwamen je tegemoet. De nog aanwezige jongen waren vies en koud, en in een slechte conditie. Verschillende kasten waren leeg en bijzonder smerig. De jongen waren omgekomen door de slechte weersomstandigheden en het gebrek aan voedsel. Uiteindelijk vlogen er slechts 18 jongen uit. Dit is gemiddeld 1,5 jong per kast, terwijl om de populatie in stand te houden 2,1 jong per legsel nodig is.

Mannetje merel altijd waakzaam in de buurt.
© Annette van Berkel

Op basis van de grootte van de jongen is het mogelijk de legselstart terug te rekenen. Gemiddeld waren de legsels op 10 april gestart. Dat is vroeg, want de gemiddelde legdatum in Nederland is 18 april (Van Harxen et al. 2023). Vroege legsels betekenen meestal grote legsels en een goed broedsucces. De jongen kwamen gemiddeld rond 12 mei uit het ei. Wormen worden pas aan de jongen gevoerd als ze minstens 7 dagen oud zijn (Van de Nieuwenhuijze et al. 2023), zodat de jongen precies in de natte periode oud genoeg waren om wormen te eten. Dat hebben ze geweten: 60% van de jongen heeft het niet gered. De start was veelbelovend, maar de natste mei-maand ooit heeft geleid tot een desastreus broedsucces.

Literatuur:

Van Harxen, R., Stroeken, P., Boudewijn, T. & van Turnhout, C. 2023. 50 jaar reproductie van de steenuil in Nederland. Stone/Sovon Vogelonderzoek Nederland.

Van Nieuwenhuijze D., van Harxen R. & Johnson, D.H. 2023. *The Little Owl. Second edition.* Cambridge University Press, Cambridge.

NIET-BROEDVOGELS – Gebiedstellingen

Watervogeltelling Lage Veld & Regulieren - (Sovon) door Jouke Altenburg en Erwin 't Lam.

Het telseizoen van de maandelijkse watervogeltellingen loopt van september tot en met april. Het NVWC-jaarverslag valt halverwege elk watervogeltelseizoen en is daarom geen geschikt moment om een lopende telreeks samen te vatten. Naast reigers, meeuwen, eenden, ganzen en zwanen noteren we ook roofvogels (m.n. buizerd), steltlopers (b.v. Kievit en wulp) en moerasvogels (b.v. waterral). Aan 'klein spul' nemen we altijd grote gele kwikstaart, ijsvogel, waterpieper en Cetti's zanger mee. Deze soortenvariëteit maakt een telling eigenlijk altijd de moeite waard. De telreeks is in december 2018 gestart. Voor een eerste analyse van regionale trends moeten we de telling nog een jaar of vier volhouden.

Watervogeltelling gebied tussen A2, Diefdijk en Linge - (Sovon) door Berry Lucas

Het gebied tussen A2, Diefdijk en Linge is op enkele telmomenten in de winterperiode van 2024 geïnventariseerd op watervogels en ganzen. Het is een wijds gebied met veel graslanden dat een groot deel van de gemeente West-Betuwe en wat uithoeken van de ge-

Jaarverslag Vogelwerkgroep

meente Culemborg bestrijkt. Er zijn interessante concentraties van eenden, ganzen en meeuwen. Hotspots liggen binnendijks aan de Linge, in brede weteringen als de Culemborgse Vliet en de Nieuwe Graaf en in verspreide plassen, eendenkooien, wielen, fortgrachten en bij het Betuwestrond in Beesd. Meest watervogelrijk zijn de Lappenheide en het Molenkadegebied/De Waai. Opvallende soorten in het gebied in 2024 waren: grote zilverreiger (max. 15), kuifeend (max. 80), slobbeend (max. 25), kraakeend (max. 229), grauwe gans (max. 574), aalscholver (max. 23), kokmeeuw, waterhoen (max. 41) en kolgans (max. 586). Andere leuke waarnemingen waren onder meer tafeleend (8), wintertaling (max. 30), grote zaagbek, waterral, ijsvogel, kwak, Pontische meeuw (max. 12) en zilvermeeuw (max. 72). Trends zijn nog niet goed te zien aangezien pas voor het derde jaar is geteld.

Watervogeltelling zuidoever Lek – (Sovon) door Theo Boudewijn

Ook in 2024 telden van januari tot april en van september tot en met december Paul van Veen en Theo Boudewijn maandelijks de watervogels langs de zuidoever van de Lek; van pont Wijk bij Duurstede tot de treinbrug bij Culemborg. In totaal werden 11.472 vogels geteld tegen 12.779 in dezelfde maanden in 2023. Net als in 2023 werden 49 soorten gezien, waarbij brandgans, grauwe gans, nijlgans en kokmeeuw de talrijkste soorten waren. Krenten in de pap waren koereiger (januari), 5 Pontische meeuwen (september) en een bonte strandloper (oktober).

Tabel 1. De gemiddelde som (afgerond) per telseizoen van drie soorten, die in de periode september-april langs de zuidoever van de Lek voorkomen.

Soort	gemiddelde som per telseizoen			
	2012-2014	2015-2017	2018-2020	2021-2023
Indische gans	60	80	60	35
Kraakeend	113	287	613	807
Slobbeend	21	42	88	120

Tabel 1 geeft de ontwikkeling van drie soorten langs de zuidzijde van de Lek weer. De Indische gans gaat de laatste jaren achteruit. Dit is vermoedelijk het gevolg van populatiebeheer door het wegvangen van ruiende ganzen. Ook de groeps grootte is duidelijk kleiner geworden. Eerder werden regelmatig groepen van twintig of meer beesten gezien, maar nu zijn het minder dan tien vogels. De ontwikkeling van de kraakeend is een duidelijk succesverhaal. Zowel de Nederlandse broedpopulatie is sterk toegenomen als de broedpopulaties in Oost-Europa, die deels in Nederland overwint-

ren. Het merendeel van de vogels bestaat echter uit eigen broedvogels.

Voor de slobbeend lijkt de situatie vergelijkbaar: een duidelijke toename van het aantal vogels. Dit is niet het gevolg van een toename van de eigen broedpopulatie, want die is sinds de jaren tachtig gehalveerd, maar het in toenemende mate overwinteren van Noordwest-Europese en Russische slobbeenden in Nederland, die aanvankelijk zuidelijk van Nederland overwinterden. Dit is vermoedelijk een gevolg van de klimaatverandering, waardoor slobbeenden ook in Nederland kunnen overwinteren (Hornman et al. 2024).

Door het regelmatig tellen van de watervogels langs de Lek is het mogelijk om ook landelijke veranderingen in de aantallen weer te spiegelen te zien. Het wordt tijd dat we het eens echt goed gaan uitwerken!

Literatuur:

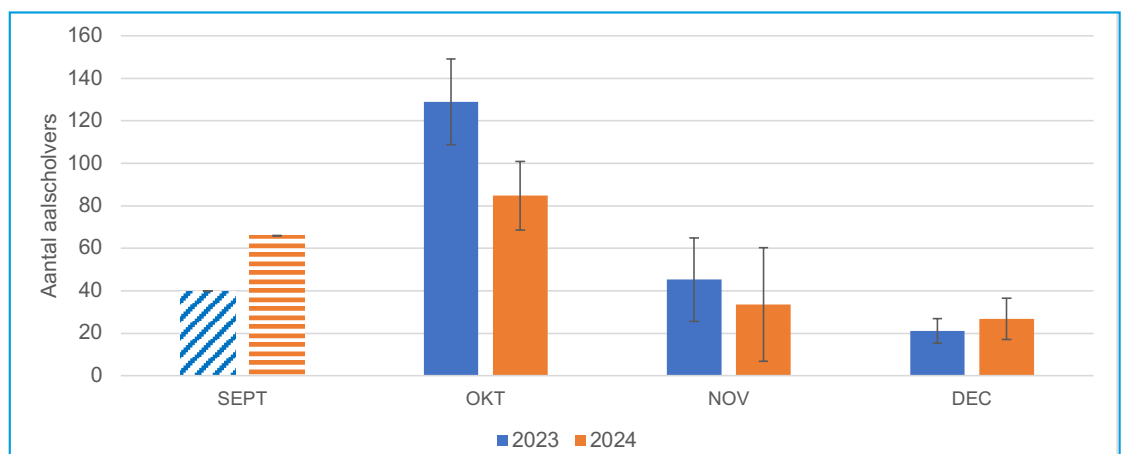
Hornman M., Koffijberg K., van Oostveen C., van Winden E., Louwe Kooijmans J., Kleefstra R., Vergeer J.W. & Soldaat L. 2024. *Watervogels in Nederland in 2021/2022. Sovon-rapport 2024/22. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.*

NIET-BROEDVOGELS-Soortspecifieke tellingen en systematische kleurringaflezingen

Aalscholver (Sovon-slaaplaatsstelling en eigen onderzoek) door Jouke Altenburg

Sinds 2023 wordt de slaapplaats in de Goilberdingerwaard na het broedseizoen maandelijks minimaal driemaal (gespreid) geteld. De aalscholwers slapen in grote bomen, die op de in het water gelegen 'bunkers' groeien. Vanaf de Lekdijk kunnen de verschillende overnachtingsplekken prima worden geobserveerd. Het is wel de vraag hoelang deze slaapplaats in stand blijft. Bevers knaagden namelijk tussen 9 en 27 december 2024 vrijwel alle belangrijke slaapbomen om (voornamelijk berken).

In de maanden september t/m december 2024 werden 14 tellingen uitgevoerd (figuur 3). Op 17 oktober 2024 werd het jaarmaximum van 102 aalscholwers genoteerd. Weliswaar aanzienlijk minder dan de 152 exx. van 2023, maar nog steeds een aanzienlijk aantal voor ons werkgebied. Vermoedelijk zorgden pleisterende trekvogels voor een tijdelijke verhoging van de lokale aantallen. In de maanden november en december waren tussen de 16 en 35 vogels aanwezig. Op 14 november 2024 werd de slaapplaats door een illegale visser verstoord en op twee vogels na verlaten. Deze verstoring vormt dan ook de oorzaak van de grote spreiding en het lagere gemiddelde van deze maand.

Figuur 3: Gemiddeld aantal aalscholwers op de slaapplaats in de Goilberdingerwaard voor de maanden september t/m december. De dunne strepen geven de variatie in de getelde aantallen binnen elke maand weer. In de gearceerd weergegeven maanden is 1x geteld; deze resultaten zijn slechts indicatief.

Aalscholvers overnachten graag gezamenlijk in bomen die boven het water staan. Goilberdingerwaard, 9-1-2025. © Jouke Altenburg.

Grote en kleine zilverreiger, koereiger (Sovon-slaapplaatsstelling en eigen onderzoek) door Jouke Altenburg.

De slaappleaats in de westelijke Everdingerwaard is door natuurlijke oorzaken vrijwel verdwenen: de slaapbomen zijn in de loop van de jaren weggerot. De vogels hebben een alternatieve overnachtingslocatie gevonden in twee moerasjes ten noorden van de Steenwaard. Die slaappleaatsen worden geteld door vogelaars uit Houten. Op 8 november telden zij 62 grote zilverreigers en een koereiger (med. Sjerp Weima). Aan de zuidzijde van de Lek slapen af en toe nog enkele ‘zillies’ tussen de aalscholvers in de Goilberdingerwaard. Het maximum was drie grote zilverreigers op 11 oktober. Sinds de eeuwwisseling komt de kleine zilverreiger in de nazomer in – voor het binnenland – opmerkelijk grote aantallen voor in de uiterwaarden ten westen van Culemborg [5]. Ze arriveren doorgaans erg laat aan op de slaappleaats: je moet tot in de diepe schemering blijven tellen. Op 15 september werd het maximumaantal van vijf exx. geteld. Net als in de twee voorgaande jaren werden in 2024 af en toe ook koereigers gezien. Het maximale aantal was twee ex. op 15 september en 3 oktober. Deze kleine reigersoort is zich flink aan het uitbreiden in Nederland [6].

Wintertelling Ooievaars door Mario Huizinga.

In zachte winters blijven ooievaars die in eigen land overwinteren vaak in de buurt van het nest. Ze kennen de omgeving en weten waar voedsel te vinden is. Als de grond bevroren is, of er ligt sneeuw, dan verandert dat. Dan moeten ze op zoek naar plekken waar meer voedselzekerheid is. De laatste winters zijn plekken waar afval wordt verwerkt steeds meer in trek. Dit verschijnsel is al langer bekend vanuit het buitenland, waar ooievaars en andere trekvogels

de vuilstortplaatsen als pleisterplaats gebruiken. Tijdens de jaarlijkse wintertelling ooievaars in januari 2024 was het al een week flink koud en lag er ook een sneeuwdek. Het leverde een recordtelling op voor het telgebied: 43 ooievaars, waarvan maar liefst 41 in een grote groep bij afvalverwerker Van Weverwijk aan de Diefdijk. In andere jaren zaten de ooievaars veel meer verspreid over het gebied.

Jaar	Landelijk	Werkgebied NVWC
2015	668	9
2016	750	13
2017	553	10
2018	650	3
2019	547	7
2020	996	31
2021	991	16
2022	986	22
2023	915	15
2024	953	43

Wintertelling ooievaars

Groepen grutto's langs de Lek, Ameide, 3-7-2020. © Jouke Altenburg

Kleurringonderzoek Grutto (Rijksuniversiteit Groningen) in combinatie met de landelijke steltloper simultaantellingen (Sovon) en eigen onderzoek door Jouke Altenburg en Mario Huizinga

Tijdens de jaarwisseling 2023/24 trad de Lek buiten zijn oevers. Daardoor veranderden grote delen van de Goilberdingerwaard in een plas-dras; ideaal voor arriverende grutto's. Tussen 7 februari en 21 april 2024 werd op 41 dagen een telling uitgevoerd. De extra oppervlakte aan plas-dras zorgde ervoor dat we tot en met de derde week van maart in de Goilberdinger- én Everdingerwaard konden tellen en aflezen. Er was sprake van een tweetoppige piek: 327 exx. op 16 maart en 361 exx. op 25 maart. Dit was het laagste jaarmaximum in onze inmiddels tienjarige telreeks. Maar, gemeten in 'vogeldagen' [7] scoorde het jaar 2024 in de middenmoot van deze telreeks (min. 5.107; max. 11.248), met een gesommeerde waarde van zo'n 6.850 vogeldagen voor de weken 8 t/m 15.

Tijdens 31 van de 41 tellingen werden één of meer gekleurde grutto's waargenomen. In totaal werden 76 individuen 279x met zekerheid afgelezen. Bij elkaar genomen wijzen het lagere maximumaantal, het relatief hoge aantal vogeldagen en het grote aantal afgelezen individuen op een snelle doorstroming, ofwel een korte(-re) verblijftijd per individu.

Het overgrote deel van de gekleurde vogels had een ringcombinatie van Astrid Kant of Siebe Bonthuis om de poten. Deze vogels broedden naar alle waarschijnlijkheid in de Vijfheerenlanden of een van de Houtense weidevogelreservaatjes. Er werden echter ook in Friesland geringde vogels afgelezen, waaronder eentje met een codevlag. Vier vogels hadden een Franse ringcombinatie. Zij behoren waarschijnlijk tot de IJslandse ondersoort, die o.a. langs de Franse Atlantische kust overwintert. Net als in 2023 zagen we ook twee vogels met een Spaanse ring. Een ervan was een bekende uit 2023: WNN/aWY(V).

Grutto-jongen tellingen langs de Lek (RuG, Sovon, Vogelbescherming) door Jouke Altenburg.

In de (na-)zomer zijn de Lekuiterwaarden veel minder in trek bij grutto's dan in het vroege voorjaar. Eind mei 2024 gaven de eerste geluiden in den lande over het broedsucces geen reden tot optimisme. Er werden dan ook geen vliegvlugge, laat staan gekleurde vliegvlugge jonge grutto's waargenomen langs de Lek bij Culemborg. Deze nul-waarnemingen werden wel ingediend voor de jaarlijkse schatting van de landelijke reproductie [8]. Die was in 2024 inderdaad onvoldoende om de jaarlijkse sterfte onder de adulte broedvogels te compenseren.

Bronvermelding

- [1] MacKinnon E. et al. 2023. Patterns of parent-absent bagging in European starling *Sturnus vulgaris*. *J. Orn.* DOI: 10.1007/s10336-024-02169-w
- [2] Altenburg J. & Boudewijn T. 2024. Hoe gezond is de boerenzwaluw-populatie in de West-Betuwe en de Vijfheerenlanden? Deel 1. *Hak-al* 2024/1: 34-38.
- [3] van der Jeugd. H.J. 2012. Overleving van de boerenzwaluw in de periode 1991-2010. *Vogeltrekstation-rapport 2011-03. Vogeltrekstation, Wageningen.*
- [4] Turner A. 2006. *The Barn swallow*. T&A.D. Poyser, Londen.
- [5] Altenburg J. 2017. Opvallend hoge aantallen kleine zilverreigers langs de Lek. *Hak-al* 43/1: 4-9.
- [6] www.sovon.nl Koereiger verovert Nederland. *Nieuwsbericht d.d. 15-10-2024.*
- [7] Hustings F. et al. 1989. *Handboek Vogelinventarisatie*. Pudoc, Wageningen.
- [8] Schekkerman H. et al. 2024. *Jonge grutto's in Nederland in 2024; een aantalschatting op basis van kleurringdichtheden. Sovon-rapport 2024/76. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.* 🐦

Icarusblauwtje
© Kars Veling

*Dagpauwoog op
koninginnenkruid*
© Kars Veling

Vroege glazenmaker
© Karin Verspui

Hommelworkshop 2024
© Kars Veling

door Anja de Wit en Annette van Berkel

De insectenwerkgroep is ook in 2024 op verschillende manieren actief geweest met het waarnemen van allerlei insecten. Een korte beschouwing op de monitoringroutes, inventarisaties en excursies.

Monitoringroutes

Monitoring is het op een vaste manier met een vaste regelmaat tellen van dieren zodat resultaten van verschillende plekken met elkaar vergeleken kunnen worden. De leden van de insectenwerkgroep lopen jaarlijks een aantal monitoringroutes om de aanwezige dagvlinders, libellen en hommels te tellen.

Dagvlinders

Een dagvlindermonitoringroute is een vast traject waarin van april tot en met september wekelijks op een vaste wijze alle dagvlinders geteld worden. De locaties zijn: één in de Zump, twee in Lanxmeer, één bij Caetshage, twee in de Baarsemwaard, twee in de Regulieren en één in het Tichelterrein. De telgegevens gaan naar De Vlinderstichting en omdat dit soort routes door het hele land geteld worden, is het mogelijk daaruit af te leiden of vlinders voor of achteruit gaan. Oftewel hoe het gaat met de vlinders.

Het was een erg nat jaar en ondanks dat zijn de routes goed gelopen. Voor sommige soorten pakte die nattigheid best goed uit: brandnetelende rupsen groeiden zeer voorspoedig met als resultaat: de brandnetelvlinders als dagpauwoog, atalanta, gehakelde aurelia en landkaartje deden het prima en werden dan ook volop geteld in de verschillende routes. Ook het bont zandoojje deed het goed. Daarentegen lieten de klein koolwitjes het behoorlijk afweten, evenals icarusblauwtjes, kleine vuurvlinders en bruine zandoojjes.

Libellen

Op het Tichelterrein in Buren zijn tussen mei en september tienmaal libellen geteld. Op de routes zijn 877 libellen geteld en dit is ruim 100 meer dan de afgelopen twee jaren. Dit jaar zijn 26 soorten op de routes waargenomen, waaronder de vuurlibel, de vroege glazenmaker, de glassnijder, de smaragdlibel en de tengere pantserjuffer. Voor het eerst is een zwervende pantserjuffer op de routes geteld. In de Zump deden de azuurjuffers (462 exemplaren geteld) het weer prima zoals ze al jaren doen. Van de variabele waterjuffers, voorheen in aantal de baas in de sloot, zijn er maar 2 gezien. Het lantaarntje was met 20 erg schaars. De heidelibellen lieten weer dezelfde verdeling zien als vorig jaar: de warmteminnende bruine heidelibbel veel algemener dan de steenrode heidelibbel (12 tegen 3). In Lanxmeer wordt buiten insectenwerkgroepverband een libellenroute gelopen langs een aantal vijvers.

Hommels

Langs een aantal vlinderroutes worden ook hommels geteld. Het aantal hommels was dit jaar minder dan in 2023. Alleen in de Baarsemwaard en Lanxmeer werden ongeveer evenveel hommels geteld, wat wellicht verklaard kan worden door de enorme bloemrijkdom op het moment van uitvliegen van de mannetjeshommels. In de Zump route werden 64 hommels geteld en dat is het laagste aantal sinds er wordt geteld. Deels komt dit door afwezigheid van distels op de route waar ze normaliter wel staan. Distels worden vooral in de nazomer door grote aantallen hommels bezocht. Maar

Jaarverslag Insectenwerkgroep

*Tweekleurige koekoekshommel
geteld tijdens de Zump monitoringroute © Annette van Berkel*

ook de bloeiende braam werd maar schaars bezocht. Het was ook landelijk gezien een zeer mager hommelaar. Leuk was een waarneming van een tweekleurige koekoekshommel: een vrij zeldzame hommel.

Bijenbrigade Parkstrook

In 2024 is bijenbrigade Parkstrook eenmaal actief geweest met het wegharken van maaisel op het talud van het dijkje tussen Parkstrook en de Driestad. Hierna kon het afgevoerd worden. In het talud aan de noordzijde zat een nest van de aardhommel.

Nachtvlinders

Omdat nachtvlinders 's nachts actief zijn, krijg je ze niet makkelijk te zien. Daarom worden ze op verschillende manieren gelokt. Dat kan met stroop, lamp en laken en met behulp van nachtvlindervallen. Maar de rupsen laten zich wel overdag zien. Zo werd in Buurmalsen de rups van de vrij zeldzame helmkruidvlinder op voorjaarshelmkruid gezien.

Stropen

Kars Veling gaat het hele jaar door op 'strooptocht' waarbij hij bomen insmeert met een zoetige, licht alcoholische substantie: 'stroop', dat de nachtvlinders aantrekt als voedselbron. Ook in 2024 is hij weer regelmatig op pad geweest met wisselend succes. Soms helemaal niet en soms wel 70-80 vlinders. We zijn zesmaal wezen smeren in de Zump, vijfmaal in de Plantage, driemaal in de Regulieren en eenmaal in de Parkstrook en in Lanxmeer. Op de foto's zijn enkele vondsten te zien.

Lamp en laken

In de periode tussen april en oktober worden in de Zump al een aantal jaren nachtvlinders gelokt met een opstelling met een lamp en een laken. Door de lamp raken de nachtvlinders gedesoriënteerd en gaan op het witte laken zitten waardoor je ze mooi kunt waarnemen. We streven ernaar om dit maandelijks te doen maar vanwege de weersomstandigheden hebben we een aantal avonden moeten annuleren. We hebben viermaal met een laken in de Zump gestaan en een keer in Lanxmeer, samen met de omwonenden.

Monitoring met vallen

De nachtvlindervallen zijn er in verschillende vormen. Een groeiend aantal mensen maakt gebruik van de LedEmmer (emmers met een ledlamp) die met een batterij overal zijn neer te zetten. In de emmer zitten eierdozen waar de nachtvlinders na desoriëntatie door het

*Nachtvlinders met laken in Lanxmeer
op 30 augustus © Kars Veling*

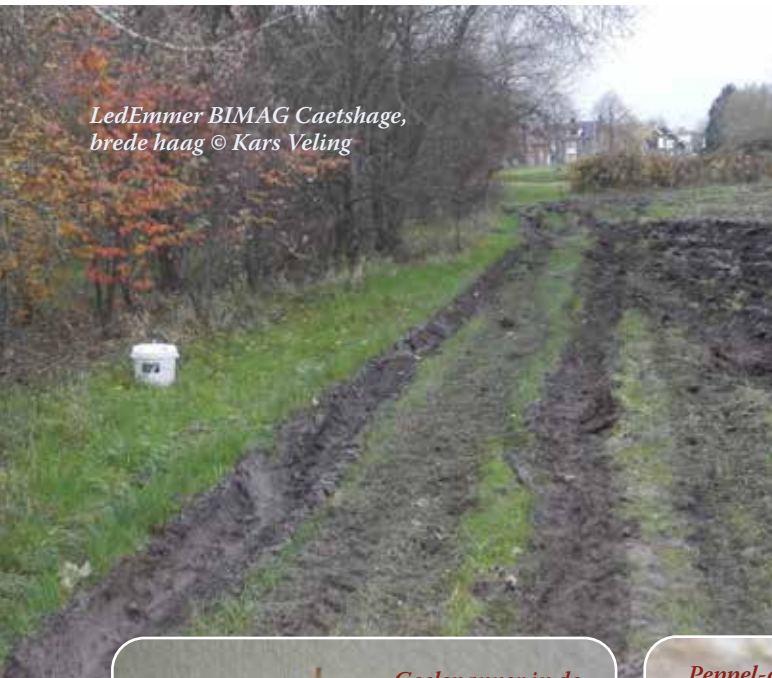

*Vuursteenvlinder
in de Regulieren op
smeer op 4 aug
© Kars Veling*

licht een plekje zoeken. Daarnaast wordt door een vijftal leden al jarenlang in Culemborg (3 locaties), Tricht (1 locatie) en Buurmalsen (1 locatie) met regelmaat gewerkt met kisten, zogenaamde skinervallen. Nadat een val een nacht met de lamp aan gestaan heeft, wordt hij de volgende dag geleegd. Na determinatie en tellen wordt de vangst weer losgelaten. De vallen werden variërend per locatie tussen de 6x tot 31x gezet in de periode half maart tot eind oktober.

Net als vorig jaar viel het aantal vlinders in de eerste helft van het jaar tegen. De grootste aantallen werden in augustus gevangen. Enkele opmerkelijke waarnemingen: de kadeni-stofuil werd zo'n tien jaar geleden sporadisch in de val aangetroffen en dan alleen in het najaar. Die waarnemingen namen in de afgelopen jaren toe en het leuke is dat hij dit jaar ook in juni werd gezien (Buurmalsen). Van deze soort is bekend dat hij in twee generaties voorkomt. Heel bijzonder was dat op meerdere plekken (Culemborg en Tricht) de katoendaguil werd waargenomen. Dit is een trekvlinder die uit subtropische gebieden afkomstig is. De esdoorndwergspanner is een andere bijzonderheid die dit jaar werd waargenomen in Culemborg en Buurmalsen. In veel vallen werden soorten waargenomen die niet eerder daar waren gezien zoals in Tricht o.a. de berkeneenstaart, boogsnuituil, de drielijnuil, de goudgele boorder, (Rode Lijst, kwetsbaar) iepentakvlinder (Rode Lijst bedreigd), klaverspanner, lichte blokspanner (Rode Lijst bedreigd), naaldboomspanner, slakrups en witte grijsbandspanner. In Culemborg werd ook de perentak, de tweekleurige heremietuil, de elzenuil, de bosbesuil, zuidelijke grasuil, gele eenstaart en de rode vlekkenuil gezien.

*LedEmmer BIMAG Caetshage,
brede haag © Kars Veling*

*Bruine korenbout
© Karin Verspui*

*Geelspanner in de
Zump op laken
op 2 augustus
© Kars Veling*

*Peppel-orvlinder BIMAG
© Gijsje van Ingen*

Jeugdexcursie

Op 6 juli heeft de jeugdgroep geholpen met de vangst in de val in een tuin in Culemborg. Het was een klein groepje, want voor velen was de vakantie al begonnen. Twee meisjes hebben enthousiast de val onder de klamboe leeggehaald. Ze pakten het sorteren en op naam brengen van de vlinders ook goed aan. Met het nachtvlinderboek lukte het om de 33 macro's verdeeld over 15 soorten op naam te brengen. De vangst bevatte precies genoeg variatie om te sorteren en verschillen te benoemen.

BIMAG

De Vlinderstichting is in samenwerking met een heel aantal agrariërs door heel Nederland al een aantal jaren bezig met BIMAG. Dit staat voor Boeren Insecten Monitoring Agrarisch Gebied en gaat om nachtvlindermonitoring op agrarische bedrijven.

In 2024 is een BIMAG-telpunt gestart op Caetshage. Dit wordt geteld door Gijsje met als backup Kars en Annette. Een BIMAG-punt bestaat uit 3 nachtvlindervallen (LedEmmer) op 3 verschillende plekken op het bedrijf: 1 op een reguliere akker, 1 op het erf en 1 bij een natuurmaatregel. Op Caetshage bestaat de natuurmaatregel uit een brede haag met diverse soorten struiken. In 2024 zijn vanaf april tot in november in 11 nachten de vallen geplaatst en werden er 118 nachtvlinders gevangen verdeeld over 44 soorten. Overeenkomstig de verwachting levert de natuurmaatregel de meeste nachtvlinders op. Namelijk ruim 2x zoveel als de andere 2 telpunten. Ook het aantal soorten is het dubbele van de andere 2 punten.

Excursies, cursussen en verdere communicatie-uitingen

Om insecten onder een breder publiek onder de aandacht te brengen, zijn de leden van de insectenwerkgroep betrokken bij

diverse excursies. Zo was er op 26 mei een openbare excursie naar de Geeren om libellen en andere insecten te zien. Mede door het mooie weer werden de blauwe breedscheenjuffer, bruine korenbout, lantaarntje, gewone oeverlibel, glassnijder, plasrombont, variabele waterjuffer, viervlek, vroege glazenmaker waargenomen. Daarnaast zagen ze ook gestreepte goudspanner, zuringrandwants, klein koolwitje en de ringslang. De kleine karekiet zorgde voor achtergrondmuziek.

In juni verzorgde Annette een workshop over hommels waar ruim dertig mensen aan deelnamen. Men leerde van alles over het leven van de hommels en hoe men de 6 meest algemene hommels kan herkennen. Tijdens een excursie werd het geleerde in praktijk gebracht.

Maar de leden van de insectenwerkgroep hebben ook hun eigen excursies. Op 29 juni bezochten zij de Geelders waar veel is gezien zoals bijvoorbeeld drie soorten pantserjuffers, de kleine ijsvogelvlinder, het groot dikkopje en de eikenpage.

Tijdens de werkgroepexcursie op 7 september stonden de sprinkhanen in het Tichelterrein (Buren) centraal. Het was zonnig en warm weer maar helaas was de vegetatie net gemaaid. Desondanks werden de krasser, de moerassprinkhaan, het zanddoortje en het gewoon doortje waargenomen.

Artikelen in de Hak-al in 2024

Annette van Berkel schreef voor de Hak-al een aantal artikelen over welke insecten op een vaas met wilgenkatjes (Hak-al 2024-4) en koninginnenkruid (Hak-al 2024-3) af kwamen. Kars blikte in Hak-al 2024-1 terug op het dagvlinderjaar 2023. 🐛

Nestkastwerkgroep

door Harry van de Warenburg

Cees van Appeldoorn had vorig jaar aangegeven het coördinatorschap van de nestkastenwerkgroep te willen neerleggen. Gerrit van Utrecht en Harry van de Warenburg hebben dit overgenomen. Harry heeft de administratie op zich genomen en ook de planning en het maken van routes voor schoonmaken en controles. Gerrit heeft vooral het beheer over materialen, aansturing van het maken, onderhoud en ophangen van nestkasten. Maar juist omdat de werkgroepsleden elkaar bijna elke week zien en spreken, gaat alles in goede samenspraak en samenwerking.

De nestkastenwerkgroep heeft wat betreft menskracht en inzet een duidelijke overlap met de tuin- en klusgroep. Iedere woensdagochtend wordt er naast aandacht voor het sociale, namelijk koffie drinken, druk gewerkt in en rondom het clubgebouw, de natuurtuin, vervaardigen en repareren van nestkasten en opruimen van zwerfafval in de directe omgeving. Het hele jaar door worden routes gereden voor ophangen en vervangen van nestkasten, schoonmaken etc. De drukste periode is uiteraard het voorjaar tot begin zomer als de diverse nestkasten worden gecontroleerd, legfels gevolgd, en jonge torenvalken en uilen geringd. Het laatste gebeurt in samenwerking met Theo Boudewijn.

Grote ladder vervangen

Dit jaar bleek de grote ladder niet meer te voldoen aan de veiligheidseisen en is vervangen. Een deel van de oude ladder is nog wel geschikt voor de knotwerkgroep, zij werken op minder grote hoogte. Ook het veiligheidsnet van de aanhanger is vervangen. Overigens is de doelstelling om de nestkasten minder hoog op te hangen zodat er meer gebruik kan worden gemaakt van de uitschuifladder. Het voordeel daarvan is dat we minder afhankelijk zijn van een auto met trekhaak. Bij de nestkastcontroles wordt waar mogelijk gebruik gemaakt van telescoophengel met (telefoon) camera. Dit gaat prima bij torenvalken en bosuilen. Tegelijkertijd is er dan minder kans op verstoring.

Wat ook niet onvermeld mag blijven, is de rol van de eigenaren van de percelen waar nestkasten hangen. Vaak enthousiast en betrokken bij het wel en wee van de vogels waarbij het hoogtepunt is het vaststellen van aanwezigheid jonge vogels en het ringen daarvan. Opvallend daarbij is dat bij de steenuilen ook regelmatig volwassen steenuilen kunnen worden geringd. Zij blijven vaak in de nestkast zitten, dit jaar naast vijftien jonge steenuilen zeven volwassen vogels. Tevens bleken twee volwassen steenuilen al eerder geringd.

Fort Everdingen

Nieuwe locatie is Fort Everdingen, een prachtige locatie aan de rand van ons werkgebied. Op verzoek van de coördinator van de vrijwilligers van het fort en de eigenaar heeft onze werkgroep het beheer van de nestkasten overgenomen van de Vijfheerenlanden. Er zijn drie grote kasten opgehangen voor roofvogels. Tevens is een aantal oude kleine kastjes voor zangvogels vervangen en extra gemaakt en opgehangen.

Negentien van de 81 uilen- en torenvalkenkasten waren dit jaar bezet.

Nacontrole

Op verzoek van Theo wordt er ook aan nacontrole gedaan bij de steenuilen. Van de 20 getelde eieren in 8 nestkasten zijn er 18 uitgekomen en 15 jongen geringd.

Door een nacontrole te doen, zijn er meer gegevens beschikbaar. Zo kwamen wij er bij één tot de volgende resultaten:

Bij controle 1: 4 eieren. Controle 2: 3 jongen. Controle 3: 2 jongen geringd.

Nacontrole: dood jong in waterbak nabij kast en ring in kast.

Trieste conclusie: geheel broedsel mislukt.

Voorlichting gegeven aan eigenaar wat betreft waterbak.

Nestkasten worden overigens regelmatig gekraakt door honden, koolmezen, kauwen en spreeuwen. Bijvoorbeeld in een nestkast bij controle vier jonge kauwen en een ander vijf jonge spreeuwen. Tevens een bijennest en hoornaarnest.

Beruchte kraker

Wij maken de steenuilenkasten marterproof maar ook de torenvalkenkasten verdienen aandacht. Een beruchte kraker is de nijlgans. Op de Parallelweg kon Anton nog net wegduiken toen een nijlgans met veel kabaal de kast verliet. Deze kast is een vaste stek voor een torenvalkenpaar. Na overleg zijn de eieren verwijderd, dit is toegestaan omdat de nijlgans een invasieve exoot is. De kast is met een extra latje beveiligd. Enkele weken later konden wij vaststellen dat de kast weer was ingenomen door het torenvalkenpaartje. Onderaan nog een tweetal staatjes: resultaten jongen vanaf 2015 en het aantal in beheer zijnde kasten van de drie uilensoorten en torenvalken.

Rest nog de oproep: wie belangstelling heeft voor het nestkastenwerk kan contact met ons opnemen via de mail (zie adressen en info Hak-al / website). Of kom langs op een van de woensdagochtenden in de Steenuil aan de Steenovenslaan 20, vanaf 09:00 uur. 🐦

Bosuilkast.
Onder: hulpmiddel bij plaatsen nestkast 2024.

Fort Everdingen oude kasten vervangen.
Onder: jonge steenuil ringen.

Aantal kasten

2024	
Bosuil - BU	9
Kerkuil - KU	27
Steenuil - SU	31
Torenvalk - TV	14

Totaal aantal aangetroffen jongen per soort per jaar.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Torenvalk - TV	4	13	7	8	27	22	6	4	6	6
Bosuil - BU				9	7	1	4	3	1	0
Kerkuil - KU		19		4	29	11	1	1	20	12
Steenuil - SU	15	12		10	18	21	14	15	18	14

door Johan de Kruif

Vlvr Jurgen Geven, Louis Raetsen, Leen van Erki;

Dit jaar bestonden de activiteiten vooral uit onderzoek met cameravallen. We doen dit inmiddels jaarrond op de beide ecoducten van de A2.

Het ecoduct Lage Veld valt onder Staatsbosbeheer, en het ecoduct Autena valt onder het Utrechts Landschap. We delen onze resultaten ook met deze organisaties. Eens in de circa 4 weken bezoeken we de locaties en wisselen we de gegevenskaartjes, waarna ze door Jurgen uitgelezen worden. De belangrijke beelden worden dan uitgewisseld via de Whatsappgroep.

Dassen

Een gedeelte van het jaar hadden we ook camera's bij de Molenkade/Diefdijk. Hier waren we vooral gefocust op de hermelijn, een geleidelijk steeds zeldzamere soort. Tijdelijk zijn we hier nu mee gestopt om de camera's wat gericht in te zetten bij een aantal dassenburchten rond Maurik.

Hier hebben de dassen burchten in het talud van drukke wegen, wat de laatste jaren nogal eens tot slachtoffers heeft geleid. We proberen de provincie nog steeds te bewegen om langs de wegen rasters aan te brengen. We werken hierbij ook samen met de milieuwerggroep Buren, die onlangs een brandbrief naar de Provinciale Staten heeft gestuurd. In de West-Betuwe vormen de dassen een zeer kwetsbare soort, die zomaar kan verdwijnen, als er geen actie op wordt gezet. Ons onderzoek met de camera's is hierbij ook zeer van belang.

Ook in een groot bos langs het Amsterdam-Rijnkanaal zijn we actief met camera's. Een prachtig oud, moeilijk toegankelijk bos, door de vele omgevallen bomen, een paradijsje voor veel vogels en zoogdieren, waaronder ook dassen. Staatsbosbeheer zou plannen hebben om hier op grote schaal bomen te kappen. Hopelijk kan ons onderzoek ertoe bijdragen, dat ze hier vanaf zien.

Golfbaan

Op de website van de NVWC publiceren we regelmatig beelden van onze waarnemingen.

Ook komend jaar willen we in ieder geval doorgaan met de onderzoeken met wildcamera's op de beide ecoducten en in Maurik, en nu ook bij de golfbaan richting Tiel, waar men ons onderzoek ook ondersteunt.

Mogelijk kunnen we komend jaar ons onderzoekveld ook weer uitbreiden naar muizen en vlermuizen. Er was recent een waarschijnlijk bijzondere waarneming van een waterspitsmuis, een voor ons gebied erg zeldzame soort. Het zou mooi zijn als we daar wat meer onderzoek naar kunnen doen.

De werkgroep draait nog steeds op een klein aantal enthousiaste leden. Vind je het leuk om eens mee te gaan of mee te helpen met de onderzoekjes, neem contact op met Jurgen Geven via zoogdiencoer@nvwc.nl

Das

Gewone bosmuis

Steenmarter

Rosse woelmuis

*Leen van Erk en Jurgen Geven,
onder Johan de Kruif*

Vlnr: fraai duizendguldenkruid, Griekse alant, rode ogentroost met bijenkorfje

door Bram Schenkeveld

Maandagavond 3 februari hebben we onze jaarlijkse bijeenkomst gehad om het afgelopen jaar te evalueren en voor 2025 een nieuw programma te maken. Die avond was alleen de harde kern van 8 leden aanwezig. In totaal hebben afgelopen jaar 17 verschillende leden het programma meer of minder fanatiek gevolgd.

Allereerst een terugblik op 2024.

- Het onderzoeksprogramma concentreerde zich afgelopen jaar op de westelijk gelegen uiterwaarden van Culemborg, te weten de Baarsemwaard en de Goilbedingerwaard, beide in beheer bij het Geldersch Landschap (GL). Op verzoek van André de Bonte, de ecooloog van GL, hebben we alles ter plekke in VERA (een app voor het verzamelen van waarnemingen van planten) ingevoerd en direct geüpload naar de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF). Voordeel hiervan is dat de gegevens worden geverifieerd en toegankelijk zijn voor alle mensen met een abonnement op de NDFF. Dit zijn vooral onderzoeksbureaus, natuurbeschermingsorganisaties, waterschappen, provincies en gemeentes. Het ligt in de bedoeling dat de verspreidingsgegevens van de NDFF op korte termijn gratis ter beschikking komen voor iedereen. Aangetroffen bijzondere plantensoorten zijn onder meer gewone agrimonie, fraai duizendguldenkruid, kamgras, Griekse alant, rode ogentroost, kattendoorn.
- Naast het begraasde deel in beheer bij GL hebben we ook de ruige oeverzone van beide uiterwaarden in beheer bij Rijkswaterstaat geïnventariseerd. Bijzondere soorten daar zijn onder meer knolribzaad, kruisbladwalsstro, groot warkruid, herts-munt.
- Het ligt in de bedoeling dat er in het tweede nummer van de Hak-al jaargang 2025 een artikel verschijnt over onze bevindingen in de uiterwaarden van Culemborg en dan vooral gericht op de aangetroffen stroomdalgraslandplanten in vergelijking met historische gegevens over deze soortengroep uit de twintigste en negentiende eeuw.
- De excursies gingen dit jaar naar de wilde tuin bij de Steenuil en de Heesseltsche waarden, waar we niet verder kwamen dan 500 meter van ons vertrekpunt overweldigd door de rijke najaarsflora van de strandjes langs de Waal. Een artikel hierover verscheen in het laatste nummer van de Hak-al 2024.
- Ten slotte moet vermeld dat we een zeer soortenrijke padden-

stoelexcursie in oktober onder de leiding van Hans Kunstman naar het landgoed Neerijnen hebben gehad.

Onderzoeksthema

Het onderzoeksthema voor 2025 wordt de flora van de kleibossen op oude en nieuwe bosplaatsen. Het programma ziet er voorlopig zo uit:

- 12 april 9:30 FLORON-inventarisatie van kilometerhok 141-439 onder begeleiding van Chris Rosmalen, de districtcoördinator van FLORON
- 21 april 10:00 eendenkooi Regulieren en Beesdsse Veld
- 6 mei 19:30 eendenkooi Prijsseweg
- 20 mei 19:30 voorlopen biodiversiteitsdag NVWC
- 25 mei 12:00 biodiversiteitsdag NVWC
- 3 juni 19:30 bomenlanen Rondeel
- 17 juni 19:30 jong bos landgoed De Geer en of Anckerwaerdt Winny neemt contact op met de beheerder van de eendenkooi Prijsseweg, Bram met die van de Regulieren. Marjolein neemt contact op met Jan Taat om een derde interessante eendenkooi in het Culemborgse te vinden en een afspraak voor een bezoek te maken. Verder is afgesproken om in ieder geval op de dagen in juni extra tijd en aandacht te besteden aan het determineren. Voor niet-leden van de plantenwerkgroep zijn voorlopig alleen de data in juni toegankelijk.

Het excursieprogramma voor 2025:

- 5 juli 10.00 uur Bert Bospad Westbroekse Zodden
- 26 augustus 19.30 uur Heesseltsche waarden
- zaterdag in oktober Paddenstoelenexcursie met Hans Kunstman

Al met al dus best een ambitieus programma. Kijken of we het ook waar kunnen maken. Onze groep telt inmiddels 19 leden, elk jaar toch weer meer. Nieuwe leden van binnen en buiten de NVWC blijven van harte welkom met ons op pad te gaan.

bramschenkeveld@gmail.com / 06-28307831

Vlnr: groot warkruid, knolribzaad en kruisbladwalstro

*Boven: tussen de ganzenvoeten aan de Waal, Heesseltsche waarden
© Marieke Potma*

*Determineren in de Heesseltsche waarden
© Winny Verdouw*

*Hans Kunstman toont goudgele zwameter op landgoed Neerijnen
© Gerda van den Berg*

door Harry van de Warenburg

In 2024 is de werkgroep 5 dagen aan het snoeien geweest op twee locaties in het buitengebied. Langs de Beusichemsedijk/hoek Weidsteeg, familie Van Malsen en Prijseweweg, Winnie Verdouw.

In totaal zijn 41 bomen geknot, waaronder bomen met 6-jarig hout. Denk hierbij dan aan takken met een doorsnede van 35 cm en een lengte van ruim 10 meter. Gemiddeld zijn er op een werkdag, van 09:00 tot maximaal 14:00 uur zo'n vijftien vrijwilligers actief. Gezien de zwaarte van de bomen is met de hand snoeien vrijwel ondoenlijk. De kettingzaag is dan noodzaak. Beperking in deze is de accu die gemiddeld 1,5 uur meegaat. Gemiddeld omdat de dikte van het hout en ook het weer medebepalend zijn. Bij vorst haalt de accu maar net drie kwartier tot een uur. Soms kan er bij een locatie gebruik worden gemaakt van een oplaadmogelijkheid. Gelukkig heeft het bestuur ingestemd met aanschaf van een derde accu die zijn nut heeft bewezen. Inschatting is dat in 2025 wat klein materiaal moet worden vervangen, enkele takkenscharen en zaagbladen van kleine beugelzagen.

Problematisch

Insteek was om in 2024 vervolg te geven aan het snoeiwerk op de Redichemse Waard in samenwerking met het Collectief. Een al ingeplande werkdag kon niet doorgaan door perikelen tussen de

eigenaar en erfpachter. De toekomst van het gebied is er door het overlijden van de eigenaar ook niet duidelijker op geworden. Echter in januari 2025 kan er weer gesnoeid worden. Problematisch is ook dat de nieuwe omgevingswet van kracht is geworden; dit betekent dat er geen ontheffing meer wordt verleend voor het verstoken van gezond resthout. Op een aantal locaties levert dit een probleem op omdat er niet kan worden versnipperd (bereikbaarheid) of de hoge kosten van versnipperen en afvoer snippers. Een enkele maal kan het hout in rillen worden verwerkt of mag het opgehoopt blijven liggen van de eigenaar. Maar voor zeker drie van onze plekken is deze wet een probleem. In januari is er een algemeen overleg tussen de NVWC en Omgevingsdienst waar ook dit onderwerp aan de orde zal komen.

Doedelzakspeler

Tot slot: de knotwerkgroep is vanaf 1974 actief en de vrijwilligers werden in november verrast door het bestuur en een doedelzakspeler die een mooie taart kwamen brengen. (Zie Hak-al 2024-4, pagina 4, red.)

Nieuwe vrijwilligers zijn altijd welkom en voor meer informatie kun je terecht bij onderstaande personen. De werkgroep heeft ook een eigen app. Meer informatie ook terug te vinden op NVWC.nl.
Harry van de Warenburg 06-44704754
Wim Smits 06-22905551 🐦

Hak-al is een uitgave van de Natuur- en Vogelwacht Culemborg en wordt gratis onder haar leden verspreid.

NATUUR- EN VOGELWACHT CULEMBORG (NVWC)

Steenovenslaan 20
4101 AM Culemborg
Triodosbank: NL53TRIO 0781 404 312
KvK Tiel : 40156764
e-mail : post@nvwc.nl
website: www.nvwc.nl
Twitter / X: @NVWCulemborg
NVWC op Instagram:
natuurenvogelwachtculemborg

ISSN 2950-6204

ANBI

(Algemeen Nut Beogende Instelling)
De NVWC is een ANBI-instelling:
een gift aan de NVWC is aftrekbaar van het
belastbaar inkomen.

REDACTIE

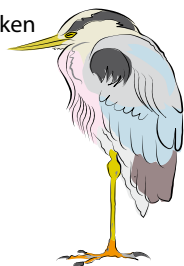
Hoofdredacteur: Louis van Oort
Gabrielle van Appeldoorn
Berry Lucas
Vormgeving: Eric van Grieken
hakalopmaak@gmail.com

OVERIGE ILLUSTRATIES

Eric van Grieken

DRUK

BladNL
Oplage: 440 exemplaren

VRAGEN OVER BEZORGING

Johan de Kruif 0345 - 515 767

Distributie:

Joke Andringa, Marten Batterink,
Ans van den Berg, Yme Jan en Jaaike Bosma,
Jan Dirk Buizer en Mirjam Melman,
Carolien Duivenvoorde, Jannus Geleedst,
Marga Gerards, Jurgen Geven, Gerdit Greve,
Caroline van der Laan, Jeroen en Jhemila
van Leeuwen, Yvonne Jakobs-Lommers,
Leo van der Kooij, Annemarie Roelink,
Wim en Carla Rubers, Winny Verdouw,
Marja ten Voorde, Harry van de Warenburg,
Frans Waroux

Overname van artikelen, tabellen en schema's
is alleen toegestaan met de volgende bron-
vermelding. "Bron: Hak-al 01-2025, Natuur- en
Vogelwacht Culemborg." Overname van foto's
of illustraties is zonder toestemming van de
fotograaf of illustrator niet toegestaan.
De redactie behoudt zich het recht voor
aangeleverde artikelen in te korten, aan te
passen, niet te plaatsen en aangeleverde
afbeeldingen niet op te nemen.

www.nvwc.nl

BESTUUR

Contact opnemen met bestuur kan door te
mailen naar bestuur@nvwc.nl of te bellen.

Kars Veling (voorzitter)

0345 - 531 689

Martin Heerschop (secretaris)

06 - 25 04 12 61

Johan de Kruif (penningmeester)

0345 - 515 767

Gijsje van Ingen

nvwc.vaningen@gmail.com

Theo de Jong

0345 - 519 946

Emmie Nuijen

enuijen@xs4all.nl

Ruud Post

VERTROUWENSPERSOON

Carolien Duivenvoorde
carolienduivenvoorde@pscd.nl
0345 - 505 423

INSECTENWERKGROEP

Kars Veling
0345 - 531 689
insectenoor@nvwc.nl

JEUGDGROEP

Maartje van der Ploeg
06 - 10 75 98 66
Ewoud van der Ploeg
06 - 28 06 36 81
jeugdcoor@nvwc.nl

KNOTWERKGROEP

Harry van de Warenburg
06 - 44 70 47 54
knotcoor@nvwc.nl

LEZINGEN EN CURSUSSEN

Annette van Berkel
0345 - 531 689
lezingcoor@nvwc.nl

NESTKASTWERKGROEP

Harry van de Warenburg
Gerrit van Utrecht
nestkastcoor@nvwc.nl

PLANTENWERKGROEP

Bram Schenkeveld
bramschenkeveld@gmail.com

TUIN- EN KLUSWERKGROEP

Frans Waroux
0345 - 515 393
kluscoor@nvwc.nl

VOGELWERKGROEP

Gerrit-Jan Klop
06 - 51 14 86 42

ZOOGDIERENWERKGROEP

Jurgen Geven
0345 - 533 756
zoogdierenoor@nvwc.nl

VRAGEN OVER INSECTEN

Annette van Berkel
0345 - 531 689
lezingcoor@nvwc.nl
Ewoud van der Ploeg
Agrius_convolutuli@hotmail.com
Maartje van der Ploeg
peetmaartje@hotmail.com

Alleen al voor die vier schitterende Hak-als per jaar zou je lid worden!

Ontdekken, beschermen, genieten!

Leden van de Natuur- en Vogelwacht Culemborg zijn graag met de natuur bezig. Al die enthousiaste leden zorgen voor gezelligheid en een goede samenwerking, voor het goede doel en zeker voor een inspirerende vereniging.

Wij zijn allemaal vrijwilligers en organiseren activiteiten die openstaan voor iedereen, dus ook voor niet-leden. Lezingen, excursies of natuurwandelingen bijvoorbeeld. Op onze website staan de jaarkalenders voor de senioren en voor de jeugd. Behalve de activiteiten op de twee kalenders, organiseren de werkgroepen ook diverse eigen activiteiten.

Lid worden?

Vul het aanmeldingsformulier in op onze website: www.nvwc.nl.

Wat krijg je voor je lidmaatschap?

Vier keer per jaar het schitterende verenigingsblad de Hak-al. Aankondigingen van alle activiteiten via de maandelijkse e-mailnieuwsbrief Tsjie! Mogelijkheid om deel te nemen aan alle activiteiten. Lid worden van een of meer werkgroepen. Stemrecht, je kunt dus meebeslissen over het beleid van de NVWC.

Appelbloesem in verschillende fasen van bloei

Door Annette van Berkel

De bovenste bloem is net open, heeft op de bloemblaaden nog roze in het wit en de stuifmeelhokjes zijn nog roze, stuifmeel komt nog niet vrij. Stempels in het midden zijn zichtbaar. Bloem kan al bestoven worden door een bestuiver.

Bloesem links onder is wat verder: nog roze gesloten stuifmeelhokjes maar ook open hokjes met geel stuifmeel

Bloem rechts onder: deze bloem is het oudst. Alle stuifmeelhokjes zijn open. Er is geen roze meer te zien op de bloemblaadjes

Agenda NVWC

In de Tsjjelp en op de website wordt de actuele stand van zaken over de activiteiten bijgehouden.

**Deadline inleveren kopij Hak-al 2025 – 2:
26 mei 2025**

www.nvwc.nl

